

Naše planine

NAŠE PLANINE

Revija Planinarskog saveza Hrvatske

»Le Nostre Montagne« — Rivista della
Federazione Alpina Croata

»Unsere Berge« — Zeitschrift des Kroatischen Bergsteigerbundes

»The Mountains« — Review of the
Alpine Association of Croatia

»Nos Montagnes« — Revue de la Fédération Alpine Croate

Izдавач: Planinarski savez Hrvatske

Urednik: Dr Željko Poljak, Zagreb, Cesarčeva 5. II

Redakcioni odbor: prof. dr Vladimir Blašković, prof. Srećko Božičević,
Petar Lučić-Roki i prof. dr Mihajlo Pražić

Adresa uredništva: »Naše planine«, Zagreb, Gajeva 2a, telefon 37-316

Izlazi u šest dvobroja godišnje. Godišnja pretplata za pojedince iznosi 600 dinara, a za kolektive i ustanove 1200 dinara. Cijena pojedinom dvobroju 150 dinara. Pretplate se šalju čekom na Planinarski savez Hrvatske Zagreb (za »Naše planine«) na tekući račun 400-21-3-1235

Tisk: »ZAGREB«, Zagreb, Preradovićeva 21-23

GODINA XIV

RUJAN—LISTOPAD 1962.

BROJ 9—10

SADRŽAJ

Prof. dr Josip Poljak	193
Srećko Božičević: Profesor Poljak kao speleolog	196
Dušan M. Jelkić: Sjećanje na dra Josipa Poljaka	198
Mirko Marković: Bibliografija radova prof. Poljaka	200
Vlado Oštrić: Viduša	203
Uzeir Beširović: Jedna noć i jedan dan na Prenju	205
Tihomir Pajalić: Šaranova jama	209
Zlatko Smerke: Dolomiti	213
Goran Švob: Perasov jarak	215
Ivan Šumljak: Slovenska planinska transverzala	217
Prof. dr Mihajlo Pražić: Što je planinarstvo?	220
Ljerka i Mirko Marković: Preko Ozeblina	223
Uzeir Beširović: Planinari poštari	229
Iz literature	231
Vijesti	233

Slika na naslovnoj stranici
Oblaci prijete

(Bivak II u Julijskim Alpama)

Foto: Z. Smerke

NAŠE PLANINE

GODINA XIV

RUJAN—LISTOPAD 1962.

BROJ 9—10

Prof. dr Josip Poljak

1882—1962

Premda smo znali, da ga dugotrajna i nemila boljetica stalno iscrpljuje i opasno podgriza, usprkos visokim godinama časne starosti, ipak nas je smrt vrlog planinara i veoma zaslужnog naučnog, kulturnog i javnog društvenog radnika, direktora Geološko-paleontološkog muzeja u Zagrebu, profesora dra Josipa Poljaka nekako zaskočila, kobno i duboko ražalostila.

Umro je u krugu svojih najbližih i najdražih 19. kolovoza 1962. u osamdesetoj godini svestrano plodonosnog života. Sahranjen je uz veliko učešće mnogobrojnih prijatelja i poštovalaca u vedro i osunčano ljetno popodne 23. VIII na mirogojskom grobnom perivoju pridružujući se tako svojim posljednjim počivalištem plejadi onih hrvatskih kulturnih pregalaca, koji su neumornim radom nesebično postavljali i postavili solidne temelje napretku i procvatu hrvatske kulture u naprednim okvirima suvremene jugoslavenske stvarnosti i narodne zajednice.

U mnogodecenijskom životu i povijesti hrvatskog planinarstva ime dra Josipa Poljaka uistinu je zabilježeno zlatnim slovima. To ime postalo je svojevrsni pojам pun vrijednog i plemenitog sadržaja. Taj rad, adekvatno njegovu

značaju i značenju, prikazale su »Naše planine« povodom nedavne pedesete godišnjice pohoda dra Poljaka u veličanstveni krš velebitskog stijena. (Vidi članak M. Markovića u »Našim planinama«, god. XI, br. 5—6, str. 111—114.) Tom iscrpnom prigodnom prikazu možemo i moramo danas dodati samo žaljenje, što nije bilo moguće ostvariti planinarsku želju, da »po uzoru na dr. Simonovića«, prisnog Poljakovog prijatelja i planinarskog druga, uzmognemo zajednički proslaviti »na starcu Velebitu i 80-godišnjicu našeg seniora prof. dr Josipa Poljaka«. Svemoćna i neminovna smrt sve nas je u toj želji i nastojanju preduhitrla.

Prigodom sahrane zemnih ostataka dragog nam pokojnika, od dra Josipa Poljaka oprostili su se u ime suradnika u odjelima Hrv. prirodoslovnog muzeja direktor dr Stjepan Čanadija, u ime suradnika u geoistraživalačkoj praksi prof. ing. Dragan Jovanović, u ime užih stručnih suradnika prof. dr Milan Herak, a nad otvorenim je grobom u ime planinara i speleologa prof. dr Vladimir Blašković izrekao slijedeće posmrtno slovo:

... I tako smo se, eto, u popodnevnim trenucima polaganog predvečernjeg smiraja toplog ljetnog dana našli kraj otvorene mirogojske rake, koja neopozivo znači neminovan kraj ljudskog životnog puta. I koliko god um i razum hoće da potisnu srce, opet nutrinom našom podrhtava i treperi osjećaj protkan iskrenim bolom zbog nepovratnog gubitka čovjeka, na koga će spomen vazda i trajno zračiti saznanje nedvosmisleno jasne istine, da se taj čovjek zaista nije rodio uzalud.

Profesor dr Josip Poljak zaorao je duboku brazdu na širokoj njivi hrvatske i jugoslavenske nauke i kulture. Sahranjujući poštovanog znanstvenog radnika, cijenjenog stručnjaka prirodoslovca i naročito voljenog popularizatora vanrednih prirodnih osobitosti i ljepota naše domovine, dubokim se pjetetom klanjamo svjetloj sjeni njegove uspomene i opraštamo od čovjeka, koji je višedeničijskim radom i značajnim opsegom svog plodonosnog životnog djela pokazao naprednost svog znanstvenog pogleda i dokazao suvremenost svog društveno-progresivnog stava.

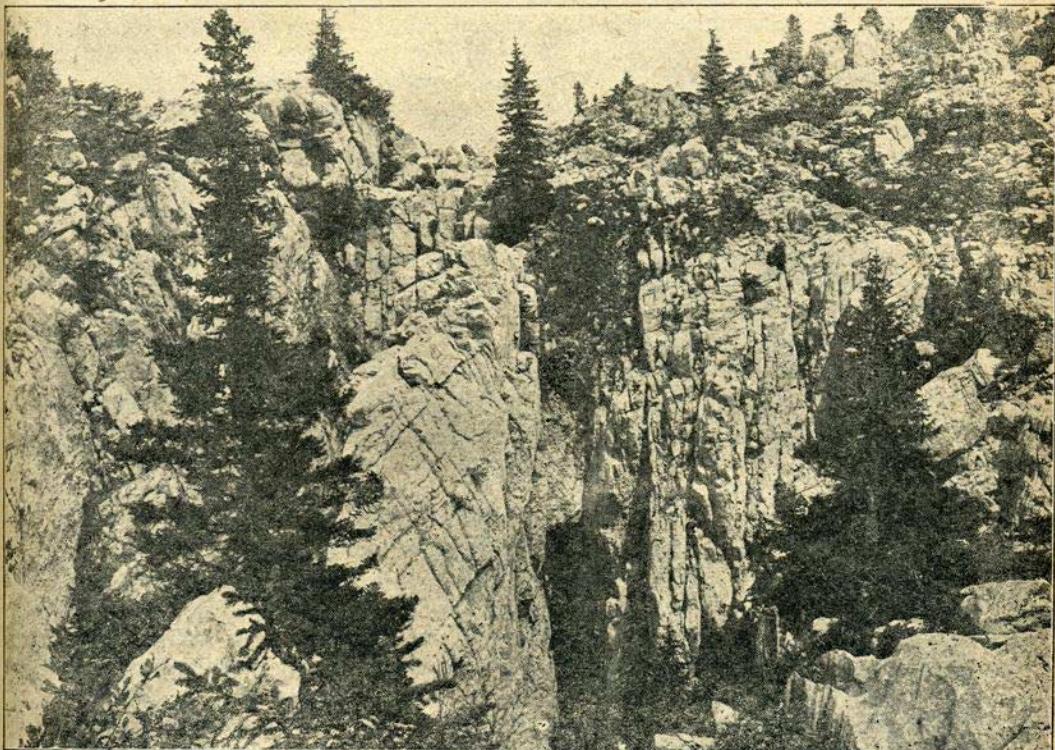
Siroko otvarajući vrata znanstvenog pregalaštva, dr Poljak se nije svojevrsno solipsistički poput samoživca zaklupčao u sebe i svoju radnu sobu, već je zajedno i pod ruku sa svojim radnim drugovima i priateljima snažno zakoraćio u divotnu prirodu naših planina i našeg krša, da tu — u golemom carstvu stvaralačke svemoći prirode, u tom najspektakularnijem muzeju prirodnih oblikovanja, dostignuća i rijetkosti — nađe i dade sebe. Div-planina naša, veličanstveni greben najduže dinarske planine, starac naš Velebit u profesoru dr Josipu Poljaku dobio je prije trideset i tri godine prvi i dosad još uvijek najbolji naš planinarski vodič i općeinformativni turistički priručnik.

Spoznaja, svijest i znanje dra Poljaka, da svoj naučni rad suradnički poveže i s nestručnjacima koji vole prirodu i žele temeljito upoznati svoju domovinu, dragocjena je značajka njegova »ja« i bitno obilježe njegovog znanstveno-popularnog rada i društveno-korisnog udjela u općoj kulturnoj nadgradnji hrvatskog naroda i naše domovine. O tome svjedoči njegova veoma plodna javna društvena aktivnost.

U svoje vrijeme Poljak je aktivan u radu Hrvatskog prirodoslovnog društva i vrijedan suradnik »Glasnika«, znanstvene publikacije, i »Prirode« popularnog glasila tog starog društva naših prirodoslovaca. Već u ranoj svojoj mlađosti, naročito pak u međuratnom razdoblju, dr Poljak je uzor marljivog planinarskog radnika, osobito u okviru društvene aktivnosti bivšeg Hrvatskog

planinarskog društva, u kome je neko vrijeme obnašao dužnost i čast potpredsjednika društva i bio više godina urednik »Hrvatskog planinara«, značajne planinarske publikacije ne samo u Hrvatskoj i Jugoslaviji, već i na jugoistoku Evrope. Naročita mu je pak stručna djelatnost došla do izražaja u podzemlju našeg krša, tako da su i znanstveni počeci hrvatske speleologije vezani uz ime dra Josipa Poljaka. Njegova ga društveno pozitivna i vrijedna aktivnost ne napušta ni u poodmaklim godinama te ga i u novim društvenim prilikama, u oslobođenoj domovini, vidimo aktivna u društveno korisnom radu. Prije osam godina jedan je od suosnivača i prvi predsjednik, a doskora zatim i doživotni začasni predsjednik Speleološkog društva Hrvatske.

Opraštajući se na ovom posljednjem putu od profesora dra Josipa Poljaka u ime starije generacije prirodoslovaca, u ime njegovih starijih i starih planinarskih drugova Zagreba i Hrvatske, te u ime Speleološkog društva Hrvatske, naše se misli ponovno kreću i vraćaju u oblast velikih i trajnih zasluga pokojnika na solidnom učvršćenju kamenâ temeljca naših suvremenih kulturnih nastojanja, htijenja i dostignuća — s time, da ćemo njegov lik sačuvati u trajnom i svijetlom spomenu. Neka mu je hvala za sve dobro što je učinio za svoj narod i svoju domovinu Hrvatsku. Slava dru Josipu Poljaku!

Sjeverna strana Malog Rajinca u Sjevernom Velebitu

Foto: Dr J. Poljak (1921 g.)

Profesor Poljak kao speleolog

U vrijeme dok su se pećine i jame našeg krša otkrivale u sve većem broju i dok je pomalo s njihovih tamnih otvora skidan veo tajanstvenosti, javlja se geolog dr Josip Poljak. Za razliku od njegovih prethodnika — istraživača pećina i jama, njegova istraživanja postaju nešto određeno i definitivno završeno. U njegovim opisima ne nalazimo više riječi »fantastično«, »tajanstveno« i »mistično«. On u podzemlje nije ulazio sa slabim svijetлом baklje, već s karbidnom lampom, kompasom, mjeračom vrpcom, priborom za crtanje i fotografiskim aparatom. Rezultate njegovih istraživanja nalazimo danas u brojnim studijama, stručnim radovima i u popularnim člancima.

Za čovjeka, koji je kao stručnjak geolog i kao ljubitelj prirode zavolio Velebit, nije ništa čudno, da je velik dio svog života posvetio baš kršu, krškim problemima i fenomenima. Kada je godine 1910. formiran Odbor za istraživanje spilja unutar Geološkog povjerenstva Kraljevine Hrvatske i Slavonije, J. Poljaku povjerenje je istraživanje spilja u Hrvatskoj. Već je njegova dizertacija obrađivala problematiku krša, dok naslovi njegovih radova, kao na primjer »Izvještaj o istraživanju pećina u god. 1912 i 1913« (Vijesti geološkog povjerenstva za 1912. i 1913.), »Pećine Hrvatskog krša I, II, i III.« (Prirodoslovna istraživanja Hrvatske i Slavonije, god. 1913, 1914. i 1924.) i »Pećine okolice Ogulina, Velike Paklenice i Zameta« god. 1935 — najrječitije govore o tome, koliko je dr Josip Poljak poklanjao pažnje istraživanju podzemlja u kršu.

Ako danas promatramo njegove nacrte i uspoređujemo ih s našima, izrađivanim u ove dane, vidjet ćemo, da su njegovi nacrti uglavnom šematski (što je i sam naglašavao u nekim radovima). Više od nacrtu vrijedna su njegova tumačenja postanka pećina i jama, pri čemu je obilato koristio svoje geološko znanje i speleološko iskustvo. Kako su prolazili deseci godina rada u kršu, tako je postajao sve odličniji poznavalac njegovih fenomena. On prvi upozorava na potrebu čuvanja i zaštite krške prirode od razaranja.

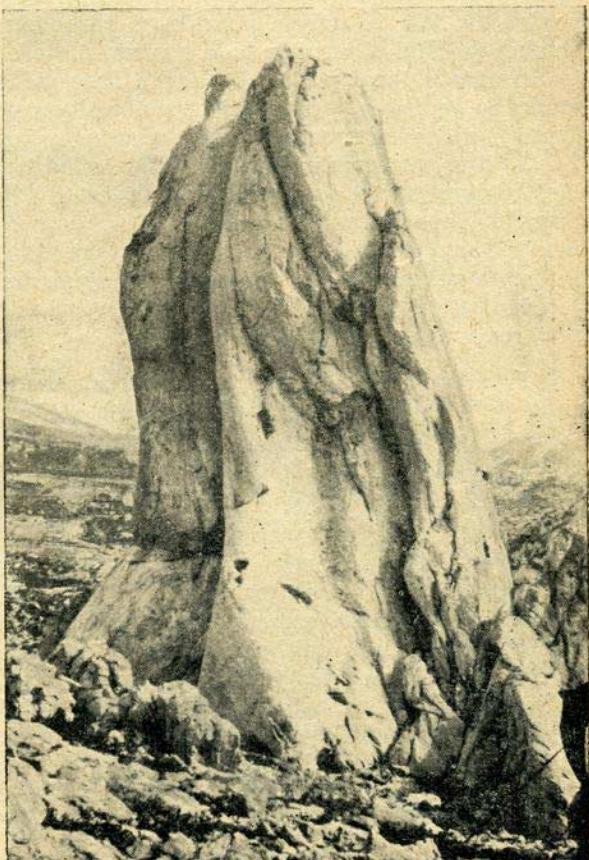
Bio je majstor fotografске tehnike, pa nam je ostavio u svojim radovima i člancima velik broj izvanrednih speleoloških fotografija, koje su u počecima njegovih istraživanja bile prava rijekost i neobičnost za šиру javnost.

Vršeći svoje dužnosti u struci kao kustos geološko-paleontološkog muzeja u Zagrebu, dr J. Poljak nalazio je i vremena, da o rezultatima svojih istraživanja obavijesti i širu javnost javljajući se člancima u »Prirodi« i »Hrvatskom planinaru«. Dosljedan svojoj struci on je pisao ne samo o pećinama, već i općenito o raznim geološkim zanimljivostima i prirodnim fenomenima na koje je nailazio za vrijeme svojih terenskih radova po planinama Jugoslavije.

Iza oslobođenja zemlje dr Josip Poljak dao je golem prilog izgradnji nove Jugoslavije. Svoje veliko geološko znanje i poznavanje hidrogeoloških problema u kršu obilato je koristio kod stvaranja projekata za naše velike hidroenergetske sisteme. Gotovo nema niti jedne do sada izgrađene centrale u kršu, u kojoj nije sudjelovao svojim radom i dr Poljak. Dugogodišnjim radom u kršu postigao je odličan osjećaj za promatranja, pa možemo slobodno kazati, da je pravom intuicijom dolazio do svojih zaključaka. Fužinsko jezero, Omladinsko kod Lokava, Peruča i HE Senj (koja je u gradnji), samo su jedan dio rezultata njegovog rada.

Osnivanjem Speleološkog društva Hrvatske u Zagrebu krajem 1954. godine dr Josip Poljak, kao nestor hrvatskih speleologa, postaje njegov prvi predsjednik. No na našu veliku žalost bolest ga je ometala da aktivno nastavi sa svojim speleološkim radom. No još za svog života, o brojnim rezultatima speleoloških istraživanja i o mnogim pećinama, koje nije detaljno istražio, obavijestio je mlade speleologe, koji će nastaviti njegovo djelo.

Rezultati njegovog skromnog rada poznati su ne samo stručnjacima, već i brojnim planinarima i ljubiteljima prirode. Doživjeti 79 godina, a od toga preko 50 u aktivnom radu, zaista je mnogo i rijetko. A kad je još tih 50 godina ispunjeno s toliko mnogo rezultata i uspjeha, saznanje o gubitku dr Josipa Poljaka je još teže, kako za nas planinare, tako i za čitavu našu zajednicu.

*Strogir u Srednjem
Velebitu*

Foto: Dr J. Poljak (1921 g.)

Sjećanje na dra Josipa Poljaka

Za dra Josipa Poljaka, profesora, geologa i planinara saznao sam iz »Hrvatskog planinara« 1914. godine, kada je dr Poljak postao njegov urednik. Kada je 1922. godine nakon prekida tokom prvog svjetskog rata časopis ponovo pokrenut, pretplatio sam se na nj i redovito čitao sve Poljakove članke popraćene lijepim slikama.

Godine 1930. imao sam rijetku priliku da se lično upoznam sa ovim našim uvaženim planinarom-naučenjakom. Bilo je to prilikom zajedničke ekskurzije kroz Durmitor. Osim dra Poljaka, u društvu su još bili dr R. Simonović i dr K. Bošnjak. Prtljag su nosila dva konja, dok je na trećem jahao dr Bošnjak, »general botanike«, koji je sa sedla zapovijedao svome pratiocu Milovanu, koju biljku da ubere i da spremi u herbar. Dr Poljak je bio obučen u ljetno platneno odijelo, ovijačima je stegao listove na nogama da spriječi širenje vena, s desne strane nosio je geološko kladivo, a s lijeve strane fotoaparat od koga se nije razdvajao. Bio je uvijek prirođan i raspoložen da dade objašnjenje iz svoje struke, da nam objasni iz koje periode potječe koja stijena, kakvog je sastava, te da nam objasni postanak slojeva koje gledamo. Bila je to prava očigledna obuka iz geologije, privlačnija i zanimljivija od one koju smo učili kao đaci u školi. Iz njegovog zornog i logičnog razlaganja postalo mi je mnogo toga jasnije. Zanimljive geomorfološke oblike krša redovito je fotografirao. Usto je pomagao kod fotografiranja dru Simonoviću, čiji je fotoaparat nosio poseban konj. To Simonovićevo fotografiranje oduzimalo je mnogo vremena (spremanje, raspremanje i izvlačenje aparata iz kese, razapinjanje crnog suncobrana i crne marame, te primicanje i odmicanje tronošca), pa nikad nismo znali dokle ćemo taj dan stići i gdje ćemo noći. Ti dani planinarenja u društvu ovako vrsnih planinara su crvena slova u kalendaru moga života. To su nezaboravna sjećanja!

Profesor Poljak bio je pravi umjetnik u izboru mjesta za konačenje i podizanje šatora. Osim toga bio je neobično vješt kuharskoj vještini. Nju je naučio od svoje majke, kada je kao đak i student preko raspusta boravio u roditeljskom domu i pomagao u kući. Ovo kuharsko umijeće svima je nama dobro došlo, jer što znači kuhano ili pečeno jelo u planini gdje planinara očekuje samo jednolična hrana, to zna onaj, koji je to iskusio.

Poslije napornog planinarenja po Durmitoru sišli smo u Žabljak. On je tada imao jednu jedinu gostonicu, a gostoničarka je bila svršena učiteljica Više domaćinske škole iz Starog Futoga, a koju je Ministarstvo prosvjete iz Beograda poslalo u Žabljak da otvori tu domaćinski kurs. Opravdano smo se, dakle, nadali fino priređenim jelima. Sjećam se, taj dan je bila nedjelja, pa je za ručak bilo pečenja i kolača. Pečenje je bilo tvrdo kao opanak, a kolači se također nisu dali jesti. Kuharica se opravdavala na sve moguće načine da nije kriva, ali joj je dr Poljak tačno objasnio u čemu je sve grijeska i što je trebalo poduzeti da bi sve ispalо kako treba.

Godine 1932. u selu Nedajnu u kući Kneževića spremali smo se za konak. Svi smo bili gladni i umorni od puta, a u crnoj noći jedva smo se snalazili. Dr Simonović je imao nekakav pismeni recept za večeru od tijesta i krumpira,

ali trebalo ga je prirediti. Dr Poljak dao se odmah na posao. Ja sam morao uz svijeću na glas čitati rečenicu po rečenicu recepta, a dr Poljak je po tome priredivao jelo. Konačno je večera ispala tako ukusna, da smo lizali sve prste.

Treći puta krenuli smo zajedno na Durmitor 1933. godine. Pošli smo od Foče preko Šćepan-polja. Blizu katuna Crna Gora zahvati nas nevrijeme sa kišom i maglom. Morali smo čekati da se vrijeme poljepša. Tu smo kupili janje za naše društvo i dr Poljak ga je majstorski pekao na ražnju, dok je dr Bošnjak imao zadatku da ga podmazuje sa mašću pomoću jedne krpice na štapu. Ostali putnici bili su besplatna publika i gustirali si vruće pečenje na hladnom i vjetrovitom danu. Dru Simonoviću toliko se dopala ova planinarska idila, da nas je sve zajedno fotografirao oko ražnja.

Svakako je pohvalna osobina dra Poljaka njegov veoma koristan običaj, da je većinu svojih planinarskih ekskurzija znalački opisao u »Hrvatskom planinaru« i »Prirodi«. Posebno moram istaknuti vrijednost fotodokumentacije uz njegove članke. Gotovo svi članci dra Poljaka ukrašeni su njegovim sadržajno i tehnički savršenim snimkama. Mi koji smo zajedno s njim planinarili, kada smo kasnije čitali njegove putopise i razgledavali lijepo fotografije, ponovo smo preživljavali one ugodne i nezaboravne časove u zajedničkom planinarenju. Pisani radovi dra Poljaka ostaju iza njegove smrti trajan i neizbrisiv spomenik životnog djela, a naši planinari neka ga sačuvaju u trajnoj uspomeni.

Pogled na Veliku goru iznad Jablanca u Srednjem Velebitu

Foto: Dr J. Poljak (1929 g.)

Bibliografija radova prof. dra Josipa Poljaka

Obilan književni i znanstveni rad prof. J. Poljaka teško je registrirati na brzu ruku, jer od naših najpopularnijih edicija, pa sve do onih strogo znanstvenih, susreće se njegovo ime. Zbog toga je lako moguće, da je iz bibliografije nehotice što izostavljen. Ove propuste dopunit će kasnija, temeljitija istraživanja.

Osim navedenih štampanih radova napisao je prof. Poljak još oko 50 nepubliciranih elaborata i ekspertiza geološke i hidrogeološke naravi. U rukopisu je ostavio i nekoliko nedovršenih radova (o Kalniku, studiju o morfogenezi škrapa, o razvoju reljefa u kršu itd.).

1. Kratak pregled geotektonskih odnosa hrvatsko-slavonskog gorja, Glasnik Hrv. prirodoslovnog društva XXIII, pol. 1/2, Zagreb 1911, str. 108.
2. Spuzivanje brijeza između Poljanice i Popov-dola u Samoborskoj gori, Glasnik Hrv. prirodoslovnog društva XXIII, pol. III, Zagreb 1911, str. 40.
3. Nikolić Žic, Prošlost Pazinsko Potoka (prizak), Glasnik Hrv. prirodoslovnog društva XXIII, pol. III, Zagreb 1911, str. 66.
4. Prilog poznавању геологије Velebita, Glasnik Hrv. prirodoslovnog društva XXIV, sv. 1/2, Zagreb 1912, str. 118—129.
5. Gorjanović-Kramberger, Fosilni proboscidi Hrvatske i Slavonije (prizak), Glasnik Hrv. prirodoslovnog društva XXIV, Zagreb 1912, str. 297.
6. Okamenjene šume, Priroda II, Zagreb 1912, str. 24.
7. O ledeniem bregovima, Priroda II, Zagreb 1912, str. 82.
8. Prethodni izvještaj o geološkom snimanju u opsegu listova Orahovica i Našice-Kutjevo, Vjesti geol. povjerenstva za kralj. Hrvatsku i Slavoniju II i III—IV, Zagreb 1912, str. 20 i 11.
9. M. Salopek, O srednjem triasus Gregurić brijeza u Samoborskoj gori i o njegovoj fauni (prizak), Glasnik Hrv. prirod. društva XXIV, Zagreb 1912, str. 281.
10. M. Kišpatić, Disthen, Sillimanit und Staurolith-führende Schifer aus dem Krndija Gebirge in Kroatien (prizak), Glasnik Hrv. prirod. društva XXIV, Zagreb 1912, str. 281.
11. Nova špilja u Gorskom Kotaru (Lipa kod Lokava), Planinarski vjesnik u Vrijencu, Zagreb 1912, str. 189.
12. Pećine hrvatskog krša I: Pećine okoliša lokvarskog i karlovačkog (s 12 slika u tekstu i 9 tabela), Prirodoslovna istraživanja Hrv. i Slav. I, Zagreb 1913, str. 29—48.
13. Iz hrvatskih krških krajeva, Planinarski vjesnik u Vrijencu, Zagreb 1913, str. 61.
14. Izvještaj o geološkom snimanju karte Senj—Otočac, u Vrijencu Hrv. prirod. društva XXV, Zagreb 1913, str. 256.
15. Izvještaj o detaljnem geološkom snimanju karte Senj—Otočac, A. Magyar kir. Földtani Intézet 1912 évi jelentéséből, Budapest 1913, str. 365—368.
16. Bericht über die geologische Detail—Aufnahme im Bereiche des Kartenblattes Zengg—Otočac, Jahresberichte der k. ungar. geologischen Reichsanstalt für 1912, Budapest 1913, str. 62—65.
17. Izvještaj o detaljnem snimanju karte Senj Otočac, A. Magyar kir. Földtani Intézet 1913 évi jelentézéből, Budapest 1914, str. 628—636.
18. Bericht über die Detailaufnahmen im Bereiche des Kartenblattes Senj—Otočac (1913), Jahresberichte der k. ungar. geologischen Reichsanstalt für J. 1913, Budapest 1914, str. 80—93.
19. Izvještaj o istraživanju pećina u god. 1912, Vjesti geol. povjerenstva za Hrv. i Slav. III/IV, Zagreb 1914, str. 87—89.
20. Izvještaj o istraživanju pećina u god. 1913, Vjesti geol. povjerenstva za Hrv. i Slav. III/IV, Zagreb 1914, str. 90—93.
21. Zur Geologie der Kalnikgebirges, Berichte der geol. Kommission IV, Zagreb, 1914, str. 3.
22. Pećine hrvatskog krša I, Glasnik Hrv. prirod. društva XXVI, Zagreb 1914, str. 194.
23. Pećine hrvatskog krša II: Pećine okoliša Plitvičkih jezera, Drežnika i Rakovice (s 18 crteža i 13 tabla), Prirodoslovna istraživanja Hrv. i Slav. III, Zagreb 1914, str. 1—25.
24. Na izvoru Rječine, Hrvatski planinar XVII, Zagreb 1914 str. 4—9.
25. Izvještaj o detaljnem snimanju karte Senj—Otočac, Vjesti geol. povjerenstva za Hrv. i Slav. III/IV, Zagreb 1914, str. 33—35.
26. Nov prilog poznавању геологије Velebita i Like, Glasnik Hrv. prirod. društva XXXI, sv. 1—4, Zagreb 1919, str. 41—45.
27. Visibaba, Priroda XI, Zagreb 1921, str. 214—218.
28. Planinarska kuća na Prikrižju, Hrv. planinar XVIII, Zagreb 1922, str. 29—31.
29. Jankovac, Hrv. planinar XVIII, Zagreb 1922, str. 52—54.
30. Spilja Kuštrovka, Hrv. planinar XVIII, Zagreb 1922, str. 68—72.
31. Od Orahovice do Kutjeva, Hrv. planinar XVIII, Zagreb 1922, str. 135—137.
32. Periodično jezero Blata, Glasnik Hrv. prirod. društva XXXIV, Zagreb 1922, str. 71—78.
33. Izumrli orijaši životinjskog carstva, Priroda XII, Zagreb 1922, str. 21—27.
34. Yellowstone National Park, Priroda XII, Zagreb 1922, str. 121—129.
35. Krš. Hrv. planinar XIX, Zagreb 1923, str. 6—10, 28—31, 40—42, 67—73.
36. Prilog geološkom poznavanju Krndije, Glasnik Hrv. prirod. društva XXXV, Zagreb 1923, str. 21—39.

- 38 Himalaja najveće gorje i Tschomo—Lungma Moun Everest najviši vrh svijeta, Hrv. planinar XX, Zagreb 1924, str. 91—97.
 39. Velebit, Priroda XIV, Zagreb 1924, str. 159—172.
 40. Vode na Kršu, Jutarnji list br. 4632, Zagreb 1924.
 41. Dragutin Hirc (nekrolog sa popisom planinarskih i geografskih radova), Hrv. planinar XX, Zagreb 1924, str. 176—182.
 42. Iz podzemnog carstva naše zemlje, Priroda XIV, Zagreb 1924, str. 21—30.
 43. Pećine hrvatskoga krša III: Pećine Hrvatskoga primorja od Rijeke do Senja (sa 18 slika u tekstu i 7 tabla), Prirodoslovna istraživanja Hrv. i Slav. XV, Zagreb 1924, str. 219—266.
 44. Istraživanja pećina u hrvatskom kršu, Glasnik Geogr. društva XI, Beograd 1925, str. 103—109.
 45. Lubenovac, Hrv. planinar XXI, Zagreb 1925, str. 93—95.
 46. Sto nam pričaju naša brda i dolovi?, Hrv. planinar XXI, Zagreb 1925, str. 159—163.
 47. Crnopac (1404 m), Hrv. planinar XXI, Zagreb 1925, str. 173—175.
 48. Velebit, Planinarski kalendar za 1925 god. uredio D. Jakšić. Izdanje HPD »Sljeme«, Zagreb 1925, str. 26—34.
 49. Kalnik, Planinarski kalendar za 1925 god. uredio D. Jakšić. Izdanje HPD »Sljeme«, Zagreb 1925, str. 54.
 50. Psunj, Papuk i Krndija kalendar za 1925 god. uredio D. Jakšić. Izdanje HPD »Sljeme«, Zagreb 1925, str. 55—58.
 51. J. Cvijić, Hydrographie souterraine et évolution morphologique du Karst (prikaz), Glasnik Hrv. prirod. društva XXXVI, Zagreb 1925, str. 148.
 52. Evolucija Krsta u Moravskoj (prikaz), Glasnik Hrv. prirod. društva XXXVI, Zagreb 1925, str. 148—149.
 53. Bijele i Samarske stijene, Priroda XV, Zagreb 1925, str. 29—36.
 54. Razvedenost obale Hrvatskog primorja i sjeverne Dalmacije obzirom na njezinu geološku izgradnju, Vjesni Geološkog zavoda u Zagrebu, knj. I, 1926, str. 123—149.
 55. Skrad i okolica, Hrv. planinar XXII, Zagreb 1926, str. 8—10.
 56. Geomorfologija i hidrografija okoliša Ogulinia i ogulinskog Zagorja, Spomenica dr Gorjanoviću, Zagreb 1925/26, str. 111—137.
 57. Prof. Gorjanović-Kramberger kao paleontolog i geolog (sa popisom paleontoloških i geoloških radova), Spomenica dr Gorjanoviću, Zagreb 1925/26, str. XXVII—XXXVIII.
 58. Zaštita prirode i planinarstva, Hrv. planinar XXII, Zagreb 1926 str. 25—27.
 59. Krndija, Hrv. planinar XXII, Zagreb 1926 str. 56—59.
 60. Na slapovima Krke kod Skradina, Hrv. planinar XXII, Zagreb 1926, str. 86—88.
 61. Gradina planinarskih kuća na Velebitu, Hrv. planinar XXII, Zagreb 1926, str. 106—108.
 62. Planinarska kuća pod Obrućem, Hrv. planinar XXII, Zagreb 1926, str. 151—154.
 63. O postanku i gibanju ledenjaka, Priroda XVI, Zagreb 1926, str. 15—20.
 64. Modra pećina na otoku Biševu, Priroda XVII, Zagreb 1927, str. 197—200.
 65. Jakov Aljaž (nekrolog), Hrv. planinar XXIII, Zagreb 1927, str. 49—50.
 66. Veliki Alan, Hrv. planinar XXIV, Zagreb 1928, str. 131—136.
 67. Nova pećina u Zagrebu, Hrv. planinar XXIV, Zagreb 1928, str. 151—163.
 68. Prenej planina, Hrv. planinar XXIV, Zagreb 1928, str. 189—198.
 69. Donji ili Rožanski kukovi, Hrv. planinar XXIV, Zagreb 1928, str. 233—239.
 70. Lijljani jurskih mora, Priroda XVIII, Zagreb 1928, str. 225—231.
 71. Nova nalazišta biljnih vrsta u području hrvatskog krša, Glasnik Hrv. prirod. društva XXXIX i XL, Zagreb 1928, str. 240—241.
 72. Velika Paklenica, Priroda XIX Zagreb 1929, str. 265—271.
 73. Strogir i Turška Vrata, Hrv. planinar XXV, Zagreb 1929, str. 253—256.
 74. Geomorfološki oblici krednih kršnika Velebita, Vjesni Geološkog zavoda III, Zagreb 1929, str. 53—85.
 75. Cetina, Hrv. planinar XXV, Zagreb 1929, str. 96—102.
 76. Nove pećine u području Velike Paklenice, Hrv. planinar XXV, Zagreb 1929, str. 176—182, 197—204.
 77. Ein Karstrelikt am Nordabhang der Zagrebačka Gora, Vjesni Geološkog zavoda III, str. 115—119.
 78. Planinarski vodič po Velebitu, sa 20 slika u prilogu, 101 u tekstu i 4 karte, Izdalo Hrv. planinarsko društvo, Zagreb 1929, str. 1—277.
 79. Otok Dug, Hrv. planinar XXVI, Zagreb 1930, str. 107—115.
 80. Geomorfologija otoka Dugog, Prirodoslovna istraživanja Hrv. i Slav. XVI, Zagreb 1930, str. 3—32.
 81. Izvor rijeke Une, Priroda XX, Zagreb 1930, str. 179—184.
 82. Preko Volujaka do Trnovičkog jezera, Hrv. planinar XXVI, Zagreb 1930, str. 275—282.
 83. Od Trnovičkog jezera preko Mratinja do Plužina, Hrv. planinar XXVI, Zagreb 1930, str. 305—311.
 84. Od Plužina preko Javorka do Nikšića, Hrv. planinar XXVI, Zagreb 1930, str. 333—339.
 85. Slunji i okolica, Hrv. planinar XXVI, Zagreb 1930, str. 361—366.
 86. Durmitor, Hrv. planinar XXVII, Zagreb 1931, str. 7—13, 34—40, 66—71, 85—93, 113—118.
 87. Sugarska Duliba, Hrv. planinar XXVII, Zagreb 1931, str. 144—149.
 88. Iz Samobora preko Sošice na Sv. Geru, Hrv. planinar XXVII, Zagreb 1931, str. 233—239.
 89. Zaštita geoloških objekata, Hrv. planinar XXVII, Zagreb 1931, str. 244—245.
 90. Rastrošta kamenja, Priroda XXI, Zagreb 1931, str. 257—270.
 91. Od Pljevlja preko Sinjavine do Kolašina, Hrv. planinar XXVIII, Zagreb 1932, str. 10—16.
 92. Komovi, Hrv. planinar XXVIII, Zagreb 1932, str. 35—42.
 93. Prilog geološkom poznavanju Velike Kapele, Vjesnik Geol. instituta kralj. Jugoslavije I, sv. 1, Beograd 1932.
 94. Bjelasica planina, Hrv. planinar XXVIII, Zagreb 1932, str. 69—75.
 95. Ogulinsko Zagorje, Hrv. planinar XXVIII, Zagreb 1932, str. 323—328.
 96. Planinarenje u Dinarskim planinama, Hrv. planinar XXVIII, Zagreb 1932, str. 361—367.
 97. Prilog poznavanju geomorfologije poluotoka Lopara (sa 3 table), Vesnik Geol. instituta kralj. Jugoslavije II, Beograd 1933, str. 167—178.
 98. Prilog geologiji Velike Kapele, Vesnik Geol. instituta kralj. Jugoslavije II, Beograd 1933.
 99. Velebitski Prutaš, Hrvatski planinar XXIX, Zagreb 1933, str. 3—6.
 100. Kolovratske stijene, Hrv. planinar XXIX, Zagreb 1933, str. 38—43.
 101. Kroz najjužniji dio Velebita, Hrv. planinar XXIX, Zagreb 1933, str. 129—133, 366—370.

102. Nekoje pećine Zagrebačke i Samoborske gore, Hrv. planinar **XXIX**, Zagreb 1933, str. 222—228, 256—263, 305—313.
103. Zbirka preostataka diluvijalnog čovjeka iz Krapine (sa M. Hirtzom), Priroda **XXIII**, Zagreb 1933, str. 14—21.
104. Kroz stijene i kukove južnog Velebita, Priroda **XXIII**, Zagreb 1933, str. 269—274.
105. Prirodne ljepote naših pećina, Priroda **XXIII**, Zagreb 1933, str. 314—318.
106. Veliki Alan, Naša otadžbina I., br. 1 i 2.
107. Prilog geološkom poznавању Krndije, Vesnik Geol. instituta kralj. Jugoslavije **III**, Beograd 1934.
108. Pliocen Glogovnice i Osjeka u Hrvatskoj (sa F. Sukljeom), Vesnik Geol. instituta kralj. Jugoslavije **III/2**, Baograd 1934.
109. Pećina Veterica u Zagrebačkoj gori, Priroda **XXIV**, Zagreb 1934, str. 133—139.
110. Pećine okoline Ogulinе, Velike Paklenice i Zameta, Rasprave Geol. instituta kralj Jugoslavije, sv. 5, Beograd 1935, str. 1—80.
111. Poliocen Lepavine, Sokolovca i Semovca u Hrvatskoj (sa F. Sukljeom), Vesnik Geol. instituta kralj. Jugoslavije **IV/1**, Beograd 1935.
112. Lokvarska pećina, Hrv. planinar **XXXI**, Zagreb 1935, str. 353—359.
113. Pješčenjaci i prirodne sile, Priroda **XXV**, Zagreb 1935, str. 11—17.
114. »Krapinski čovjek u Lici«, Priroda **XXV**, Zagreb 1935, str. 44—47.
115. O previjanju kore zemaljske, Priroda **XXV**, Zagreb 1935, str. 131—139.
116. Geološka karta, list Ledenice, Brinje, Oštarije sa tumačem; mjerilo 1 : 75.000. Izdanje Geološkog instituta, Beograd 1936.
117. Prilog poznавању familije Chaetetida iz titona Velike Kapele, Glasnik Hrv. prirod. društva **XLI—XLVIII**, Zagreb 1936, str. 106—117.
118. Prilog poznавањu titonskih Hidrozoa Velike Kapele iz familije Ellipsactinida (sa 7 tabla), Glasnik Hrv. prirod. društva **XLI—XLIII**, Zagreb 1936, str. 255—271.
119. Kralji kao graditelji najvećih građevina na zemljbi, Priroda **XXVI**, Zagreb 1936, str. 37—42.
120. Spuzivanje tla južno od Sv. Lenarda u Samoborskoj gori, Priroda **XXVI**, Zagreb 1936, str. 287—291.
121. Dr. Dragutim Gorjanović-Kramberger, Priroda **XXVII**, Zagreb 1937, str. 1—4.
122. Durmitor (sa 6 slika), Priroda **XXVII**, Zagreb 1937, str. 209—216.
123. Novi prilog poznавањu stratigrafije Medvednica, Vesnik Geol. instituta kralj. Jugoslavije **V**, Beograd 1937, str. 21—26.
124. Sferaktinija iz titonskog vapnenca Prokletija (sa 1 tablom), Glasnik Hrv. prirod. društva **XLIX—L**, Zagreb 1937/38, str. 57—62.
125. »Flora Velebitica« von Arpad V. Degen (kritika), Glasnik Hrv. prirod. društva **XLIX—L**, Zagreb 1938, str. 77—86.
126. Zaštita geoloških i paleontoloških objekata i prirodnih spomenika (sa 8 slika), Zaštita prirode I, Zagreb 1938, str. 29—39.
127. Promina naslage Velebita i Like, Vesnik Geol. instituta kralj. Jugoslavije **VI**, Beograd 1938, str. 25—35.
128. Prilog poznавањu miocenskih Echinoidea Hrvatske i Slavonije (sa 9 tabla), Vesnik Geol. instituta kralj. Jugoslavije **VII**, Beograd 1938, str. 167—206.
129. Izvještaj o geološkom snimanju lista »Slatina—Voćin« (1 : 25.000), Godišnjak Geol. instituta kralj. Jugoslavije, Beograd 1938, str. 89—92.
130. Nova otkrića kod fosilizacije organizama, Priroda **XXVIII**, Zagreb 1938, str. 161—167.
131. Izvještaj o terenskom radu na listu »Slatina—Voćin«, Godišnjak Geol. instituta kralj. Jugoslavije, Beograd 1939, str. 106—110.
132. Od kamena stanca do zemlje težatnice, Priroda **XXIX**, Zagreb 1939, str. 33—38.
133. Zašto moramo čuvati naše šume?, Priroda **XXX**, Zagreb 1940, str. 8—12.
134. Prilog poznавањu titonskih Chaetetida Velike Kapele i ličke Plješevice u Hrvatskoj (sa 3 table), Vesnik Geol. instituta kralj. Jugoslavije **VIII**, Beograd 1940, str. 79—88.
135. Geologiska i tektonska izgradnja, Zemljopis Hrvatske knj. I, Zagreb 1942, str. 36—80.
136. Bazalt Cemerikovca kraj Donjeg Pazarista u Velebitu (sa M. Tajderom), Vjesnik Hrv. drž. geološkog zavoda I, Zagreb 1942, str. 3—13.
137. Pojava odlučivanja kod vulkanskog kamena, Priroda **XXXII**, Zagreb 1942, str. 200.
138. Jantar — zlato mora, Priroda **XXXIII**, Zagreb 1943, str. 101.
139. Pregledna karta poluotoka Istre, Alma Mater Croatica **VIII**, sv. 1—4, Zagreb 1943.
140. O naslagama titona i njihovoj fauni s područja Velike Kapele u Hrvatskoj (sa 5 tabla), Vjesnik Hrv. drž. geološkog zavoda, Zagreb 1944, str. 281—342.
141. O zaledenju Velebita (sa 3 table), Geološki vjesnik I, Zagreb 1947, str. 125—148.
142. Nova pećina u Fužinama, Priroda **XXXVII**, Zagreb 1947, str. 284.
143. Dr Radivoj Simonović (nekrolog), Naše planine II, Zagreb 1950, str. 359—361.
144. Je li krška uvala prijelazan oblik između ponike i krškog polja? Geografski glasnik **XIII**, Zagreb 1952, str. 25—48.
145. Predpaleozojske i paleozojske naslage Papuka i Krndije, Geološki vjesnik II—IV, Zagreb 1952, str. 63, 82.
146. Pojava starih krških oblika i njihova veza sa rudnim ležištima područja Debeljaka na Velebitu, Geološki vjesnik II—IV, Zagreb 1952, str. 99—110.
147. Dr Radivoj Simonović kao geolog amater, Naše planine IX, Zagreb 1958, str. 247—249.
148. Razvoj morfologije i hidrogeologije u dolomitima dinarskog krša (sa 7 tabla), Geološki vjesnik XI, Zagreb 1958, str. 1—20.

VIDUŠA

Bio je praznik i naš mali grad još manji je nego inače. Kao da se skotrljao niz sive strmeni i sad stoji i pribire se, još ugruvan i ošamućen i rastužen tugom umorna kamena. I sve to oko njega, drače i gromače, jalova brda i polje u kamen zaraslo, naježurilo se injem tuge, sive, mrkodolske.

Daleko iza polja, planina se ukočila u skoku. Smirila se, duboko uraslila u kršu, potamnila šumom. Samo je hrbat nemirni talas što otima nebu plavetnilo i igra se runom oblaka i bijel je iznad sivote drugih bregova. Daleko je planina od tuge malog grada.

Zato, ovog blagdanskog jutra, skrećemo sa ceste što vodi u grad. Grabimo žutom oputinom preko Vodene Gradine. Zidine kasarne ostaju pod brijegom. Izlazimo na visoravan, što se blago diže prema Nikoljoj glavi i Tuhoru. Kržljavi šumarnici, tlo ozubatilo od silna kamenja. Razvaline austrougarskih tvrđavica izgubljene u šikari. Putevi su prosječni radi njih, tvrdi i ravni kao oštice noža u ovom skeletnom kraju.

Na Tuhoru je tvrdava, veća od ostalih. Sjevernjak fijuće oko napuklih zidova, slijepo zure suvišne puškarnice. Grmovi divljih ruža trnu na studeni. Tuhor se strmo spušta u Bilečko polje. Ono je dlan pun bora i brazgotina što se prstima zario u ogoljela rebra bregova. Šaka odsječene ruke iz koje je davno istekla krv i život. Tek negdje, u neznanoj dubini, cijedi se još nerodena Trebišnjica. U polju su milimetarski travnjaci iskopani ispod kamenja. Zaseoci se raštrkali rubom polja, kuće zgorile pod skutima bregova. Na sjeveru, pod strminama Babe, titra neki plavičasti odsjaj u zraku, slutimo široku prazninu Gatačkog polja. Horizont zatvaraju Bioč i Maglić. Nemani pritajene pod bjelilom. Samo stijena Maglića bije mračnom jezom. Iza nje tamnomodro nebo i čupavi crni oblaci. Htjeli bismo tamno, u svijet leda i stijena i mrtvih visoravnji. No, moramo izabrati bliži cilj. Silazimo na sedlo sa druge strane Tuhora. To je kraj što pada stepenasto u dolinu Čepelice i završava u kotlini Miruše oko Trebišnjice. Mi smo na najgornjoj stepenici. Kaos od vrtača, čudni kvrgasti kukovi, šikara što raste, čini se, razvalujući kamenje. Putanje izlizane od ovčjih papaka. I poneki sivi krov strši iznad šikare. Nailazimo na cisternu od grubo tesana kamena. Stara je, zigurena, kao da je vrijeme sabija u kamenjar. Takve su u kršu i seoske kuće, ograde, putevi i oputine. Urasle u krajolik, pogurene, čvorugave, umorne od vremena, pritisnute prostorom. I runo ovaca prevučeno je jednakom žučkastosivom patinom. Samo hladno lice neba, hrbat planine, jasni su, čisti i nadmoćni.

Probijamo se dalje, kroz splet ponikava, gubimo stazu i batrgamo sa jednog šiljka na drugi. Sunce peče, u vrtače ne dopire ni čuh vjetra. Znojimo se kroz jezivu zbrku oštrih škrapa i bodljikava granja. Ima i neke paradoksalne privlačnosti u tome. Čudnovato je, uz nemirujuće rugobno, krajolik iz teškog sna. Konačno izlazimo na podnožje Viduše. Odmaramo se i polazimo gore. Staze nema, slijedimo još na Tuhoru zamišljeni smjer prema vrhu. Ovo je najviši dio planine, udaljen od sela; pod njim su samo dvije-tri osamljene kuće. Zato je šuma »normalna«. Sa zadovoljstvom se uspinjemo između granatih uspravnih stabala; moj drug se prisjeća svoje Strahinjčice, ja Medvednice i Gorskih ko-

tara. Obilazimo veliku vrtaču. Stijene ispod vrha silaze u širokim kosim pločama do nje. Šuma se prorjeđuje; izlazimo pred jedan stjenoviti odsjek. Bit će priјatno »pipnuti« stijenu. Srećom nismo uzeli šinjele, a i cipele sa vibramom i vojnički gležnjaci olakšati će penjanje. Prelazimo jedan razvedeni brid, a zatim sistem polica. Lijepo je kao detalj i podsjeća na niz starih doživljaja od Oštrea i Kleka do alpskih vrhova. Na rubu stijene poplašili smo jednog omanjeg poskoka. On je pobegao među kamenje, a mi ostajemo da se ogledamo naokolo. Hadžibegovo brdo iznad Bileće, što nam je svima dosadilo, jer od zore do mraka zatvara vidik, sada je samo neupadljiv detalj. Iza njega je valoviti reljef Banjana u Crnoj Gori. Tamo su sela razbacana u zaseoke a zaseoci raspršeni u osamljene kuće. Na udaljenijim i višim grebenima Bratogoša, Somine i Njegoša crne se ostaci šuma. Nadvisili smo i stjenoviti greben Stražišta (1253 m) u Donjim Banjanima. Taj vrh i jest neki stražar na ulazu u Crnu Goru. Vidikom dominiraju najviše crnogorske planine od Maglića do Kape Moračke i zamagljennih Prokletija. Stoljetno bojište Čovjeka i Kamena, ali i čovjeka sa čovjekom. Produžavamo na glavni vrh. Ispod snijega strši kamenje, čuperci trave proviruju i suho šušte na vjetru. Zamor bridu u nogama, trljam nos koji se počeо kočiti, bura hlađi i kroz sukno zimske uniforme. Oči suze, nešto od vjetra, nešto, možda od golemog prostora naokolo. Ali, na vrhu smo planine i sve je to normalno i poznato.

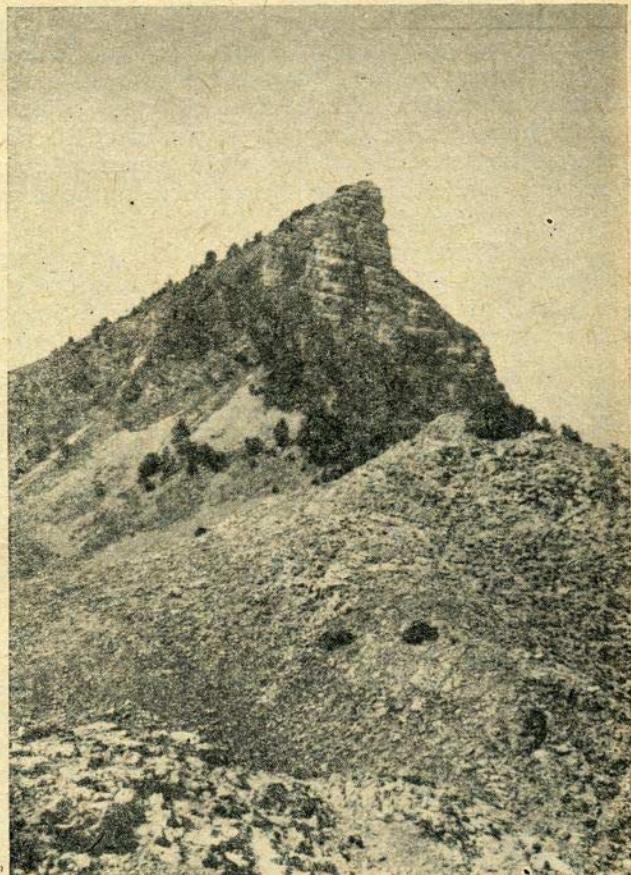
Sklonjeni u zavjetrini, lomimo zajednički komad kruha, ušteden od doručka. Osjećamo se dobro. Možda radi mora, što se ljeska dolje iza brda. Ili radi veličanstvene scene orjenskog gorja s onim raskriljenim prostranstvom od Lastve do vrha Orjena, od Bijele gore do Snježnice. Ili, epskog prizora hercegovskih krševa, od Veleža do Leotara, od Sitnice do Bjelašnice. I radi niza drugih razloga, koji su negdje u nama, te i ne marimo da o njima raspravljamo. Dosta je pogled, smješak, kratka primjedba dobačena preko tvrdog zalogaja, da se razumijemo. Svaki je pravi doživljaj planine takav. Čist, jasan, oštar i skladan. Kao nebo visina, greben planine, istaknuta stijena.

Popodne je, slobodno vrijeme ističe. Biramo put za povratak. O markacijama i nekim određenim stazama ne moramo voditi računa, jer ih nema. I bolje je, planina nam tako postaje bliskija. Sjurili smo kroz krš i kosodrvinu na napušteni katun. Nalazimo razrovanu šumsku stazu. Već u sumrak dolazimo do prve kuće u Mirilovićima — skupini zaselaka između Viduše i Čepelice. Htjeli smo zamoliti čašu vode, ali dobili smo mjesto uz ognjište, ovčjeg sira i domaćeg kruha, tanjur janjetine i čašu rakije. Pomalo se ustručavamo, hladni, ne-povjerljivi građanin u nama nije navikao na gostoprимstvo prema potpuno nepoznatom čovjeku. Ali lako je uvidjeti da je ovdje stav naših domaćina jedino ispravan. Bilo nam je žao otići, ali moramo žuriti. Još osam kilometara vijugavog puta kroz mraznu noć punu mjesečine. Silaz trčćim korakom niz Vodenu Gradinu. Kasarna se spremala za povečerje. Bližio se novi vojnički dan.

Jedna noć i jedan dan na Prenju

U smiraj vrelog julskog dana odmicali smo tvrdom kamenitom cestom kroz pitomu dolinu Bijele prema Prenju, nastojeći da što više puta prođemo još za svjetlosti dana koji je umirao. Zelena dolina Bijele utonula je u prvi suton. Blagi povjetarac donosio je ugodan miris svježih sjenokosa i rascvjetale lipe. Sve je bilo tiho, samo se ponekad čula rika goveda, klepet njihovih zvona i glasovi čobana, koji su s paše vraćali stoku u selo na počinak.

Sunce je nestalo iza Lučina i Lupoglava, a njegovi posljednji traci zadržali su se još neko vrijeme na sivom kamenu Osobca i Taraša. Stali smo da promatramo tu neobičnu, ali skladnu igru prirodnih boja. Pozlaćene sunčeve zrake pokušavale su svladati i prekriti sivu gustu šumu Rakova Laza i prelijevale se dolje sve do zelene doline Bijele. Nakon kratkog vremena nestalo je posljednjih sunčanih zraka, pa je kamenje dobilo svoju pravu tamnosivu boju.

Taraš (1729 m) nad

Jezercem u Prenju

Foto: J. Plaček

Noć je svojim crnim plaštem obavila dolinu Bijele i ona je sasvim utonula u mir i tišinu noći. Činilo bi nam se da sve živo spava dubokim snom, da do nas nije dopirao lavež pasa i žuborenje savršeno bistre i vječno hučne i brbljive rječice Bijele.

Prošavši dolinu, svratili smo po starom običaju na ivici šume Rakova Laza do kuće lugara Milorada. Kuća je nažalost bila zatvorena. Sutradan smo doznavali da Milorad zbog ovogodišnjeg zakašnjelog ljeta još nije preselio u ovaj svoj ljetnikovac. Međutim, on kao dobar domaćin kuću nije ostavio samu. Čuvao ju je njegov vjerni pas, zatvoren u svojoj kućici tridesetak metara dalje. Otkrio sam ga slučajno jer sam u namjeri da se odmorim sjeo na njen krov. Pas je počeo režati, ali nije zalajao. Vjerojatno nije imao hrabrosti. I on se osjećao nesiguran sam u toj divljini; zatvoren u svojoj kućici. Nema sumnje, šumar Milorad osigurao je svog psa, ali ne i kuću.

Nastavili smo put uz svijetlo naših džepnih svjetiljaka. Put nas je vodio kroz gustu šumu a zatim užbrdo preko kamenjara. Bezbrojne zvijezde išarale su nebeski svod nad nama. Mladi mjesec nestao je u dubini masiva Prenja još za svjetlosti minulog dana. Nestalo je večernjeg povjetarca i sve je bilo savršeno i jezivo tih.

Noćna tišina bila je narušena tek po izlasku iz šume na prvom kamenom siparu. Čuo se poznati zvižduk divojarca, koji je do nas dopirao odozgo sa stijene Osobca. Ubrzo iza toga čulo se kamenje, koje se odronilo kamenim točilom, srećom dosta daleko od nas. Kameni tutanj odjekivao je duž cijele kamene rijeke i drage Skoka. Ovu pojavu protumačili smo si nepažnjom divojarca ili čoporom divokoza. Nakon toga opet je nastupila noćna tišina u gluhoj planini, a mi smo odmicali užbrdo. Kretali smo se sporo zmijolikim putem, koji se stajao od samih krivina.

Ponovo je narušena noćna tišina. Ovog puta bio je to glas sove. Malo zatim čuo se i drugi glas, prigušen i pun očaja, poput plača, a glas sove postajao je sve jači. U njemu se osjećala radost i triumf. Shvatili smo da je noćna grabljičica imala uspjeha u lovnu.

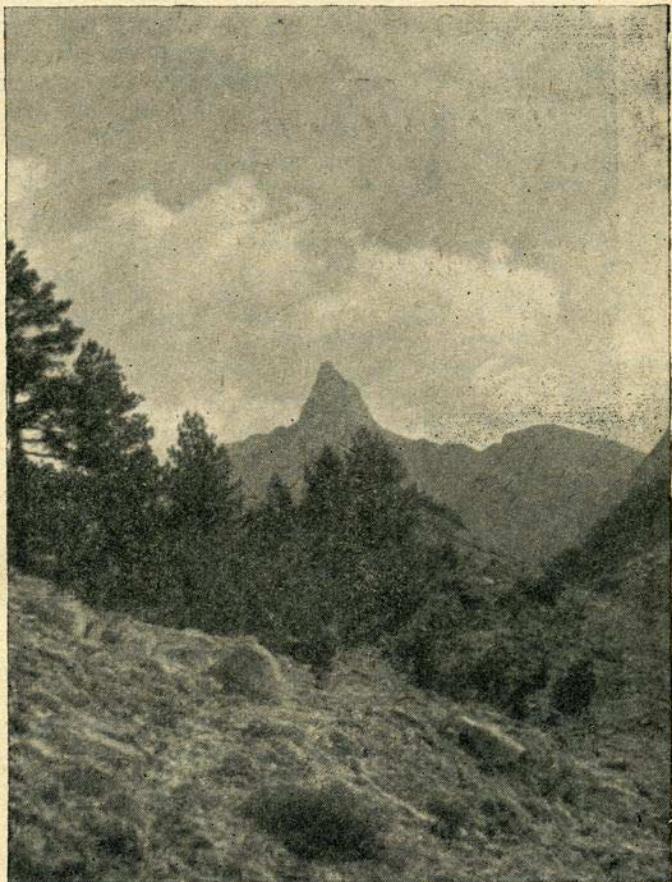
Na Ploči smo se osvježili kavom iz termos-boce i tri usamljene prilike planinara nastavile su put prema svom cilju, planinarskoj kući na Jezercu. Pri prijelazu prijevoja pod Osobcem osjetili smo neobičnu vlagu koja se spuštala po našim glavama. Nije to bio znoj. Na nj smo se već odavna navikli i poznavali ga. Za jutarnju rosu bilo je još prerano, a nebo je još uvijek bilo protkano zvjezdama. Nigdje ni traga kišnih oblaka. Čudno, odakle dolazi ta vлага poput rose! Stajali smo na pragu Prenja, a zle misli počele su neodoljivo navirati, kao magla koja je tog časa sukljala iz Vlasnog dola preko prijevoja. Pomislio sam da Prenj možda ni ovog puta nije raspoložen da nas primi u svoje carstvo vječnog kamena. Divlji Prenj ne trpi ljudsku snagu, ali niti ne sluša molitvu slaboga i nemoćnoga. Sjetio sam se mnogih poznanika, koji su se na putu u Prenj morali vratiti baš s ovog mjesta, sa Skoka, njegovog carskog praga. Bilo je planinara koji su zbog svoje hrabrosti i neopreznosti dali i svoje živote. Sjetio sam se i mog povratka pretpriješnje godine, kada sam se u decembarskoj noći, sav išiban vjetrom, izgruvan snagom vjetrene mećave i gotovo promrzao jedva krajnjim naporom vratio nazad do Konjica sa još dva druga. Tada smo upravo bježali od razbjesnjelog okrutnog Prenja.

Svega toga sjetio sam se sada, stojeci na pragu Prenja u tamnoj noći. Vitka stabla usamljenih borova i munika stršala su na kamenim obroncima. Konačno

su vlažne magle nestale u nepovrat probivši se iz Vlasnog dola preko prijevoja a s njima su otišle i naše zle misli. Prekoračili smo prag Prenja i nastavili noćni put prema našem cilju.

U ranim jutarnjim satima pošao sam od planinarske kuće na Jezercu u posjetu Otišu (2.097 m) i Zelenoj Glavi (2.123 m), najvišim vrhovima planine Prenja. Kao rijetko kada, toga septembarskog, sunčanog jutra na Prenju je bila potpuna tišina. Nije bilo ni daška vjetra. Nigdje ni traga od poznatih prenjskih vjetrova. Svuda unaokolo bilo je jezivo mirno i tiho, kao da sve spava ili umire. Samo se povremeno čuo eho mogu koraka u sivom kamenjaru, jer su moje vibramke ponekada obronjavale trošni kamenjar. Ušao sam u kuloar masiva Kopilice i ugledao tri divokoze kako pasu na suprotnoj strani kamenjara. Stao sam i posmatrao ih. Osjećao sam da me nisu primijetile, jer su i dalje nesmetano pasle. Kada sam nakon nekoliko minuta mirnog posmatranja pošao naprijed, divokoze su ubrzo nestale iza jedne stijene. Nastavio sam dalje put prema Otišu. Sunce je pržilo kao na toploj julskoj danu.

Na prijevoju, gdje se sastaje put koji vodi od Tisovice prema Bijelim Vodama sa putem od Kopilica, ugledao sam krdo divokoza. Stao sam i počeo da ih

Pogled na Borašnicu
sa Jezerca

brojim. Nabrojao sam ih trinaest. Stajale su poredane u koloni pojedan. Činilo mi se da cijela kolona vrši »strategijsko« izviđanje. I ubrzo, vođene predvodnikom, pošle su put Vlasnog Dola, gdje se nalazi izvor.

Dalje sam nastavio put mome cilju. Razmišljao sam o krdu divokoza. Pa šta, nije mi prvi put da ih susrećem, nikakav naročiti doživljaj u planini. Na protiv, uobičajeni susret. Išao sam dalje put Otiša. Išao sam sasvim lagano i tih, razgledajući prenjsko prostranstvo. Svaki korak naprijed pružao je novi vidik.

Prelazim hrbat Otiša i ulazim u uvalu koja razdvaja Otiš od Zelene Glave. Pogled mi je odlutao desno i u tome času sam ugledao jednog divojarca kako mirno pase nekih 10—15 metara od mene na jednoj zelenoj strmoj padini. Osamljeni stanovnik bespuća očito nije primjetio moje prisustvo, jer je i dalje nesmetano pasao, još uvijek zelenu, vlažnu i sočnu travu. Bilo mi je žao da ga ometam pri toj bogatoj gozbi. Pustio sam ga nekoliko minuta da nesmetano uživa. A zašto i ne bih? To je, uostalom, njegovo carstvo u koje sam ja nepozvan, poput uljeza zalutao. Napravio sam dva koraka naprijed, što je bilo sasvim dovoljno ovom simpatičnom stvorenju i suviše istančanog sluha, da ga i nenamjerno ometem u paši. Naglo se trgao, iskosio tijelo po dužini i glavu okrenuo prema meni gledajući me iznenadeno. U isti čas je pustio glas poput dugog, ujednačenog zvižduka, koji se odbijao od stijena malog kuloara. Razumljivo, to je bio glas revolta na moje nenadano prisustvo. U namjeri da ga ne ometem ostao sam i dalje stoeći kao ukopan u mjestu. Čini mi se da tih nekoliko trenutaka nisam ni okom trepnuo. Međutim, ni to nije bilo dovoljno.. Vječno nemirno i pokretno stvorenje nakon nekoliko trenutaka, u dva do tri eleganta skoka, našlo se na suprotnoj strani — na isturenom obliku kamenu. Opet je zauzeo prvobitni položaj. Jednom od zadnjih nogu počešao se oko oba uha. Potom je uslijedio novi zvižduk i ubrzo iza toga ujednačenim vratolomnim skokovima preko polica u stijenama nestao je podno Zelene Glave.

Nastavio sam dalje put uz kamenjar do vrha Zelene Glave. Po izlasku na vrh razgledao sam nepregledno sivo, kamo prenjsko prostranstvo. Upijajući ljepotu ove planine i lutajući pogledom po Tisovici, Lučinama, Kantaru, Heraću, Lupoglavu, Galiću i Kamencu, na čas sam se zagledao u zaravan južno od vrha na kojem sam se nalazio. U tom času spazio sam kolonu divokoza koja se približavala toj zaravni. Nabrojao sam šest divokoza. U besprijeckornom portretku i odstojanju kretale su se ka dolini. Posljednja je nešto zaostajala. Išla je sporije, i hramala je na desnu prednju nogu. Predvodnik se često okretao prema koloni, kao da je prenosio naređenje preko veze na začelje. Po silasku na malu travnatu zaravan četiri su divokoze polegle po jedna nasuprot druge, jedna u sredini — čini mi se da je to bila ona sa ozljeđenom nogom — dok je peta, — koliko sam vido, bio je to predvodnik — ostao na nogama i počeo da u krugu ide oko poleglog stada. Stalno je hodao razgledajući svuda unaokolo, a povremeno je skretao poglede na poleglo stado ...

Svuda unaokolo vladala je tišina, dok su divokoze bezbrižno i mirno počivale u svome kamenom carstvu. Dugo sam posmatrao ovu nezaboravnu idilu sav ushićen od sreće što sam danas doživio ovo ovdje na inače surovom i divljem Prenju, kao nigdje i nikada dosada.

Tihomir Pajalić, Zagreb

Šaranova jama

Memorijalni spomenik

Malo planinara i izletnika koji prolaze Velebitom znade, da nedaleko planinskog zaseoka Jadovno postoji prirodni historijski spomenici najnovije jugoslavenske historije.

U uvali Čačić Draga, koja je od Jadovna udaljena 8 kilometara zračne linije u smjeru sjevero zapada, nalazio se je za II svjetskog rata jedan od najvećih koncentracionih logora u ovom dijelu naše domovine. Grobove poginulih logoraša nalazimo po okolnim vrtačama i jamama.

Jedna takova zajednička grobnica logoraša iz Čačić Drage je i Šaranova jama, koju smo istražili prilikom našeg posjeta ovom dijelu Velebita. Pristup do Šarane jame je lagan: cestom od Jadovna prema Murajnovici 1,8 km, a zatim 20 metara desno od ceste. Jama se nalazi na 890 m nadmorske visine, na JJZ rubu jedne plitke ponikve, koja je obrasla mladom bukovom šumom.

Prema pričanju okolnog stanovništva ime jame dolazi od dječaka Šarana, koji je krajem prošlog stoljeća igrajući se na otvoru jame pao u nju i poginuo. Mještani su se uz pomoć konopa spustili u jamu i izvukli dječaka. Tom prilikom po pričanju seljaka oni su izmjerili i dubinu jame, koja iznosi 42 metra. Prilikom našeg istraživanja utvrdili smo da dubina jame odgovara prije spomenutoj, pa smo mišljenja da je legenda seljaka o imenu jame istinita.

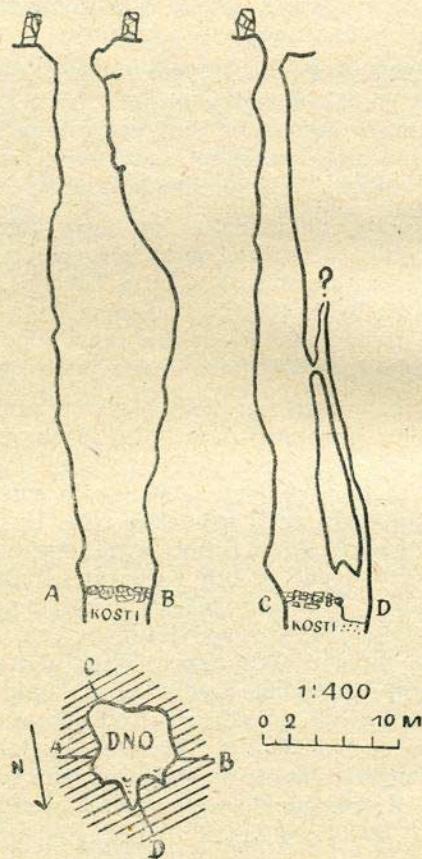
Jama je ograđena kamenom ogradom visokom preko 1,5 metra, koja sa sjeverne strane ima otvor u obliku ulaza, gdje je omogućen pristup do jame. Na kamenoj ogradi nalazi se spomen ploča, koju su podigle žene podbjelogorskog naselja Grubišno Polje u spomen 1.146 svojih sumještana, koji su ovdje mučki ubijeni i bačeni u jamu za II svjetskog rata. Uz pomoć priručnih sredstava i u društvu mладог speologa D. Štimca spustio sam se na dno jame i ugledao jeziv prizor — na sve strane su bile razbacane ljudske kosti. Na speleološkim istraživanjima Like i Gorskog kotara susreli smo još nekoliko takvih jama: Jama u Papratnjaku (Baške Oštarije), Jama na Ostrovici (Ogulin), Balka (Plaški), nekoliko jama u Ogulinskom Krpelju i dr. Sve su to svjedoci nedavne prošlosti i sve bi one trebale postati memorijalni historijski spomenici, koje bi trebalo zaštiti. Zavod za zaštitu prirode dosada je uglavnom zaštitio horizontalne speleološke objekte (spilje i pećine), dok također važne, gore spomenute jame nije. Glavni krivci za to su sigurno razne speleološke organizacije, koje vjerojatno ove a i slične objekte nisu predložile za zaštitu.

Jama počinje otvorom $1,5 \times 4$ metra i takvom širinom pruža se do dubine od 12 metara, gdje se širina jame počinje neznatno povećavati da bi na dnu iznosila 4×6 m (vidi nacrt). Ukupna dubina jame iznosi 42,5 metara. Dno jame pokriveno je tankim slojem tucanika, koji je bačen u jamu vjerojatno prilikom gradnje ograde. Ovaj tucanik uglavnom je prekrio kosti. U sjevernom dijelu

dna jame, gdje se ono pruža u obliku jednog kanala, vidimo da debljina sloja kostiju iznosi 1,35 metara. Jama se pruža strogo vertikalno, pa bez priručnih sredstava nije bilo moguće spustiti se u nju, a ni izaći. Stijene su gole izuzev uskog vertikalnog kanala, koji se pruža iznad sjevernog dijela dna jame gdje su one pokrivene tankim slojem sigovine.

Za kompletiranje memorijalnog prirodnog spomenika nedaleko Jadovna nužno bi bilo istražiti još nekoliko speleoloških objekata, koji se nalaze nedaleko Čačić Drage. U prvom redu trebalo bi istražiti jamu u Grgin Brijegu. Ova jama nalazi se na 9. kilometru ceste koja iz Jadovna vodi prema Dabrovima, odmah sa lijeve strane ceste.

Sve te jame-kosturnice trebalo bi ograditi kamenom ogradom poput Šaranoće jame, da se spriječi njihovo oštećivanje od vremenskih nepogoda, i da bi planinari-izletnici, koji prolaze pokraj takvog speleološkog objekta, bili upoznati sa njihovom važnošću.

D O L O M I T I

Hrvatski su alpinisti u ljetnom razdoblju 1960[1961. pokazali veliku aktivnost. Osim brojnih uspona u domaćim Alpama, bilo je nekliko vrijednih penjačkih uspona i u inozemstvu. Komisija za alpinizam PSH organizirala je ljetni alpinistički logor u Dolomitima. Tom prilikom upućene su dvije grupe u sedmom i osmom mjesecu. Sudjelovalo je 9 alpinista. Osim što je bila obrađena grupa Tre Cime, posjećeni su i drugi poznatiji dijelovi Dolomita kao grupa Catinaccio, grupa Sella, te masivi Marmolata i Civetta.

Slika 1.

TRE CIME

»Polagano se uspinjemo prema sedlu Lavaredo. Dolazimo do crvenkaste kućice, strmih bočnih strana. Tre Cime su pred nama. Bočno poredane jedna iza druge, ali dovoljno isturene da se vide njihove okomite sjeverne stijene. Gledajući ih ovako one impresioniraju. Tko bi mislio da su u tim glatkim stijenama izvršeni najteži usponi!«

1. Dibonov brid; IV, visina stijene 500 m.

Penjali:

24. VII 1961.

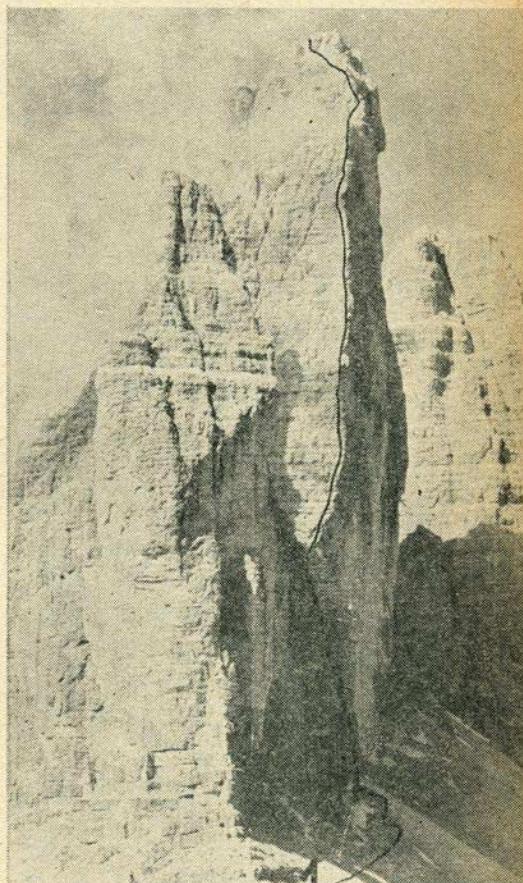
S. Gilić - B. Kulić

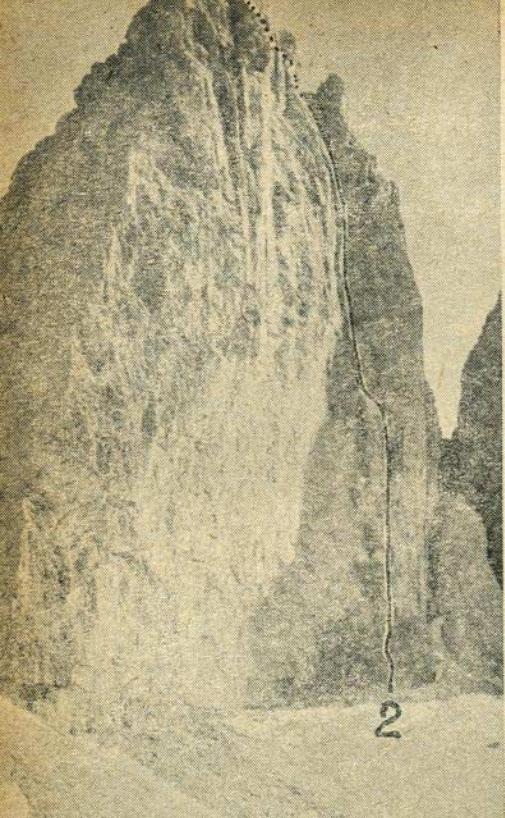
5. VIII 1961.

Z. Smerke - I. Sležić

J. Leskovšek -

D. Bubanj

Slika 2.

CIMA GRANDE (3003 m)

»Nalazimo se na sjevernoj strani. Kao tri ogromne gljive koje su nikle poslije kiše strše u vis. Cima Grande dominira. Gledajući je ovako u prijepodnevnim satima, prekritu crnosivim mrljama kao nekim ogromnim lišajevima, te ploče izgledaju neprepnjive. No ljudi su dokazali protivno. Izmislili su svrdla i klinove, sve to odjenuli u ruho »ekstremizma« i bacili se na posao.«

2. Comici — Dimai; VI, visina stijene 500 m.

Penjali: 19. VII 1961. B. Kulić — D. Ribarović

Slika 3 i 4.

PICCOLA (2856 m)

»Budim se prvi. Jutarnji sunčevi traci teško se probijaju kroz maglu. Pratim njihov trag i pogled mi se zaustavlja na rubu stijene. Dolje je tamno. Polagano, skoro neprimjetno taj crni zastor pun zime i mraza počeo je otkrivati što je skrivaо cijelu noć. Crvenkasto-žuta stijena vertikalnih linija počela je vabiti. Osjetio sam nedoljivu želju da budem тамо gore, da osjetim toplinu prvih jutarnjih sunčevih zraka, a pod prstima hladni i opori kamen pun jutarnje rose. Mračni zastor polagano se spušta. Pratim pogledom upravo fascinirajući brid. Gledam tu vertikalu koja se gubi negdje

dolje u sjeni. Gledam i u meni se po-malo budi želja, da čim prije budem u njoj.«

3. Spigolo Gialo: VI, visina stijene 300 m.

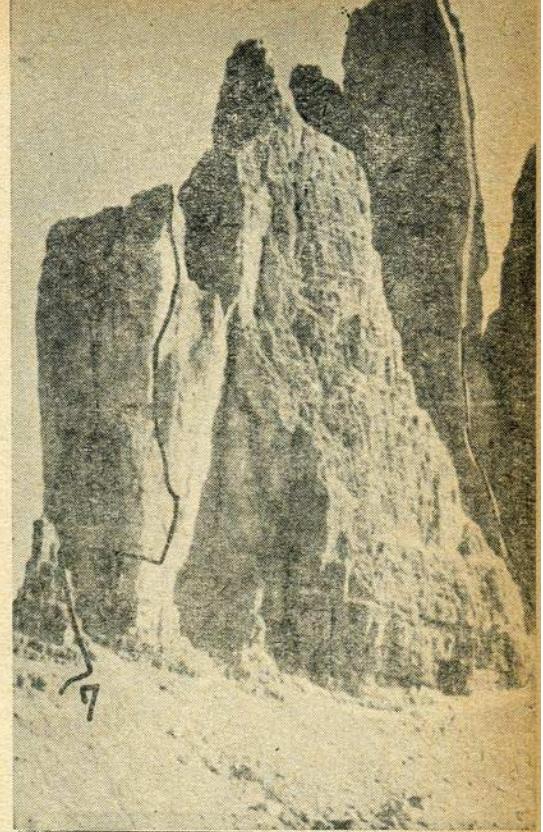
Penjali: 17. VII 1961. B. Kulić — D. Ribarović 8. VIII 1961. Z. Smerke — I. Sležić

4. Eggerov smjer: VI, visina stijene 300 m.

Penjali: 22. VII 1961. B. Kambić — D. Ribarović

5. Comici-Mazzorana: VI, visina stijene 300 m.

Penjali: 22. VII 1961. S. Gilić — B. Kulić

Slika 5.

PICCOLISSIMA (2700 m)

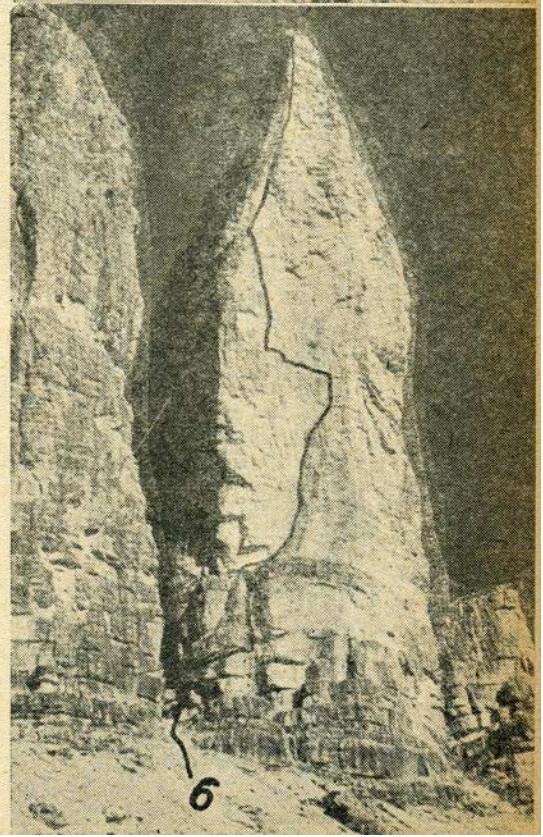
»Odvojena mračnom i neprivlačnom grapom, strši u vis poput glave šećera. Najmanja ali elegantna sa svojim prevjesima i žutim pločama, daje svima na znanje da je najteža. Ūskom stazom prilaze penjači. Za koji čas oživjeti će stijena od reskog zveketa klinova i karabinera.«

6. Casinov smjer: VI, VI+, visina stijene 250 m.

Penjali: 6. VIII 1961. Z. Smerke — I. Sležić

7. Preusov smjer: V, visina stijene 200 m.

Penjali: 18. VII 1961. S. Gilić — B. Kulić, B. Kambić — D. Ribarović

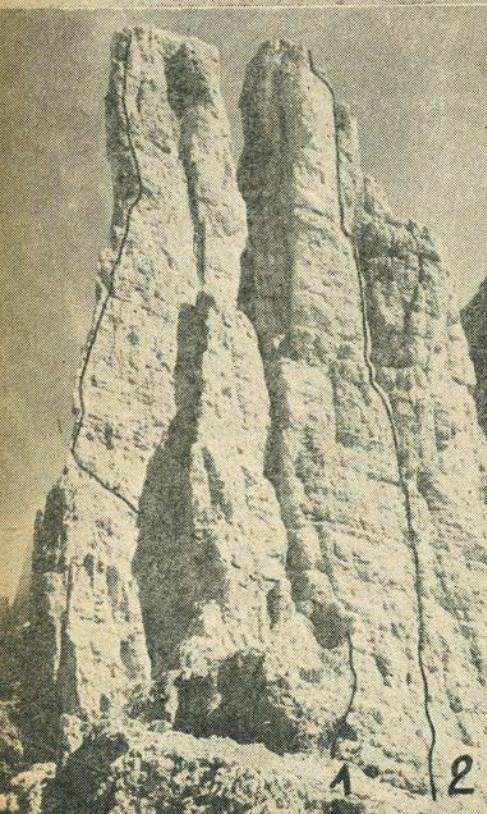
Slika 6.

PUNTA FRIDA (2785 m)

»Skrećem pogled desno. Debeljuška-sta gromada sa šiljastim vrhom na desnoj strani pomalo izaziva smijeh. To je Frida. Njezina istočna razvedena i strma stijena govori da ovdje imade više mogućnosti »za osvajanje«.

8. Jugoistočni brid: V, VI, visina stijene 300 m.

Penjali: 17. VII 1961. S. Gilić — B. Kambić

Slika 7.

TORRI VAJOLET (2800 m)

»Spadaju u najprivlačnije predjele grupe Catinaccio. Vitki poput koplja strše u vis. Kao nož oštar brid prvog tornja najviše privlači. Tanke i čvrste ljsuske omogućavaju penjaču da uživa u sigurnosti i eksponiranosti.«

1. I. Vrh — Južni brid: — V, visina stijene 200 m.

Penjali: 13. VIII 1961. Z. Smerke — I. Sležić

2. II Vrh — Zapadna stijena: VI.

Penjali: 13. VIII 1961. Z. Smerke — I. Sležić

Foto: Zlatko Smerke

Tekst: Odlomci iz dnevnika

Goran Švob, Zagreb

PERASOV JARAK

»Komu se hoće vratolomija, taj neka silazi Perasovim jarkom koji se spušta od podnožja Klečice do Turković sela.«

D. Hirc (»Prirodni zemljopis Hrvatske«)

Bila je noć na ogulinskoj stanicici. Vlak je odnio sa sobom tutnjanje i nemirni zvuk kotača te nestao u noći. Mi smo ostali. Noć je bila vedra. Krenuli smo. Zvijezde su bile iznad nas. Znali smo da će uskoro zora. Ubrzo se je pojavila. Ispričala samu kao nejasna slutnja, zatim kao gubljenje zvijezda. Tamna indigo boja prelazila je u zelenkasto sivo. Bili smo kao i sve oko nas jednolično sivo zelenkasti u svitanju.

Hodali smo. Bivalo je sve svjetlijе. Išli smo kroz mlađu šumu. Već smo vidjeli svoje sjene. Kroz krošnje bljesnu crveno. Puhaoo je vjetar i mi smo izašli na velike livade. Klek se je žario! Bila je to čudno crveno ružičasta boja. Livade su bile plave a nebo sivo zeleno. Sjene na Kleku bile su tamne. Ispričala samo tamne. Kasnije zelene. Vjetar nam je mrsio kosu. Na stijeni su se ocrtavale sve pukotine.

Sjeli smo na rub velikih livada preko kojih je puhaoo vjetar. Šutjeli smo. Samo je vjetar šumio u mlađim krošnjama iza nas. Bili smo sretni. Stijena je postajala sve bijela, nebo plavljje, a livade zelenije. Bilo je jutro. Po dalekim poljima i tamnim šumama u dolini povlačile su se maglice. Klek je bio iznad svega. Sada je bio bijel, sjajno bijel.

Krenuli smo dalje livadama kojima je trčao vjetar. Željeli smo udisati mirise ljetnog jutra. Nebo je bilo plavo. Vjetar je puhaoo, a trava se povijala i šumila. Bili smo beskrajno mali na velikim livadama pod Klekom. U šumi je bilo još vrlo rano. Sunčeva svjetlost titrala je na kamenju, suhom lišču i travi. Vjetar je pjevao svoju pjesmu u krošnjama.

Izašli smo na proplanke na grebenu i pred nama se ukazala stijena i komadić krova. Bili smo pred kućom. Nikoga nije još bilo u njoj. Izvadili smo naš pribor — kantice sa bojom, kistove te nož i sjekiru. Nakon toga sakrili smo naprtnjače iznad kuće.

Počinjemo s poslom. Boja se brzo suši na jakom vjetru. Uskoro smo završili dio puta koji vodi uz Podklek. Put dalje vodi po grebenu. Sjekli smo gustu šikaru koja nas je grebla po licu. Iza nas je ostajao trag označen crvenom i bijelom bo-

jom. Na velikim strmim livadama vjetar je sušio kapljice znoja na gornjoj usni. Ostavili smo za sobom ogromnu gromadu samog vrha Kleka. Sišli smo s glavnog grebena. Pred nama se je ukazala Klečica...

Tada je počela kiša. Išao sam ispod Podkleka. Vjetar je tjerao guste hrpe magle po grebenu Kleka. Nisam znao sasvim tačno kuda idem. Znao sam samo da će doći nekud u podnožje Klečica. Kiša se je slijevala sa kose preko lica te kapala sa gornje usne. Voda se je cijedila i natapala odjeću. Osjećao sam sasvim mokra leda. Oči su mi bile poluslijepljene. Teško sam ih sasvim otvarao. Iznenada je na desetak metara od mene iskrsnula iz magle tamna silhueta Klečica. Skrenuo sam lijevo. Iz magle je izvirila stijena sa velikom lјuskom. U magli je bilo nemoguće odrediti pravu veličinu te lјuske. Odjednom, našao sam! Našao sam to što sam nesvjesno tražio. Na par metara od mene bio je ulaz u strmo točilo. Prišao sam bliže. Bio je to Perasov jarak. Kroz magle koje su se kovitale oko Klečica vidimo sam na dnu točila ogoljele grane velikog drveća. Bio sam čak pomalo razočaran. Prema Hirčevim riječima očekivao sam veću vratolomiju. Nisam imao vremena da idem dalje pa sam se vratio mokar i promrzao u kuću. Ostao nam je nepoznat put od Perasovog jarka do Turković sela. Bilo je prekasno da danas prođemo cijeli put i da se istog dana vratimo na Klek. Zato smo se vratili u kuću.

Prije većere otišli smo na vrh. Sumrak je bio kao i većina sumraka na Kleku. Sve je plavo, samo stijena sjaji bijelo plavičastim sjajem. Na zapadu iznad planina Gorskih kotara nebo je još lagano crveno. Vlak tutnji negdje u daljini. Ovdje je to samo lagani šum. Tamo se ocrtava tamnozelenasta silhueta Klečica. Sutra nas još čeka velik posao. Vraćamo se...

Jutro je bilo oblačno i mirisalo je na kišu. Zabrinuti smo. No ipak izlazimo sa kanticama i kistovima. Dovršavamo markaciju do Klečica, a zatim ulazimo u Perasov jarak. Obrastao je gustom travom. Na kraju se proširuje u strmi travnjak. Spuštamo se njime do početka šume. Vjetar rastjeruje sive oblake i nebo postaje plavo. Uskoro sunce prosijava kroz krošnje stabala u gustoj šumi. Tu nema nikakvog ugaženog puta. Vjerojatno se nitko nije već odavno spuštao s Kleka Perasovim jarkom.

Na dnu smo šumovite jaruge. Njom prolazi putić koji nas vodi do livada iznad Vitunja. Putem nailazimo na nekoliko starih markacija. Oko dvjesta metara iza nekog izvora skrećemo desno sa puta za Vitunj te izlazimo na krasne košanice pokrivenе mjestimicama glogovim grmljem. Odavde se širi krasan vidik na Klečice i Klek. Nakon kojih pola sata dolazimo na široki kolni put, gotovo cestu, koja vodi iz Turković-sela za Vitunj.

Odjednom se sjetimo da nećemo stići u Ogulin na vrijeme da kupimo boje koje nemamo dovoljno za cijeli put. Pola puta do Ogulina smo pretrčali. Ipak smo stigli na vrijeme. Nakon toga idemo natrag do Turković sela te markiramo i tu etapu.

Sunce je već nisko pa se vraćamo na Klek preko Klečkih draga. Klekova sjena širi se preko krasnih livada preko kojih i danas trči vjetar. Zvonca zvone na vratovima ovaca. Stižemo u kuću, brzo večeramo i bacamo se umorni na ležajeve. Sutra moramo dovršiti dugu te osobito u donjem dijelu za markiranje tešku etapu od Klečica do Turković sela.

Drugo jutro bilo je isto kao i prethodno. Isprva je mirisalo na kišu, ali je kasnije bilo sasvim vedro. Već ujutro bili smo umorni jer smo slabo spavali. Bojali smo se kiše. Ako bi duže potrajala morali bi ostaviti nedovršene markacije i vratiti se u Zagreb. Nedovršene markacije u okolini Klečica mogli bi uzrokovati nesreću ako bi njima krenuo neki neiskusni planinar i izgubio se među velikim kamenim skokovima. Međutim, čim smo počeli raditi svaki umor se izgubio.

Na tamnoj i vlažnoj jugoistočnoj stijeni Klečice sjajile su svježe markacije, koje je vjetar brzo osušio. Iza nas je gotov put. Proveli smo ga kroz bespuće i našli se u jaruzu kroz koju je markiranje značilo užitak zbog glatkog kamenja i gotovo isto tako glatke kore velikih bukava. Preko velikih košanica markiranje je bilo dosta teško. Poslije podne put je bio gotov. Spremili smo pribor. Okrenuli smo se prema Kleku. Popodnevno sunce je zašlo za nj i sada se je ocrtavala samo crna silhueta na bijelo plavičastom nebu.

Odjednom pojavi se u meni neki nemir pomalo sličan grižnji savjesti. Da li je zaista dobro da markiramo ovakove puteve? Okolica Klečica za sada je još pričinio sačuvana od civilizacije. Zasada su jedini znak čovjekove prisutnosti nove

markacije. Okolica Klečica obiluje rijetkim biljkama. Nekada su te biljke rasle i na samom vrhu Kleka. Danas ih тамо više nema! Nije li možda ipak bolje prepustati planine njihovoj divljini te na taj način omogućiti planinarenje samo rijetkim koji su sposobni da planinu samostalno upoznaju i dožive? Na to pitanje nismo znali dati odgovor.

Vraćali smo se kući umorni, uprljani bojom, ali u nama su se stalno komešale misli. Bilo je tu svakako i zadovoljstva što je posao ipak gotov do kraja. Osvrtali smo se stalno prema ogromnoj gromadi koja je ostajala iza nas. Kao da je nešto ostalo na velikim strmim livadama preko kojih trči vjetar, među stijenama iznad kojih se plavi nebo...

Vlak je tutnjao sipajući iskre i jureći u noć. Stajali smo naslonjeni na prozor i šutjeti. Na Kleku je bio sumrak...

OPIS OZNACENOG PUTA KROZ PERASOV JARAK

Put počinje kod planinarskog doma na Kleku. Odavde vodi putem za vrh 15 min. do raskršća ispod Podkleka. Prošavši uz Podklek vodi pošumljenim grebenom, izlazi na velike i strme livade na lijevoj strani grebena. Na vrhu livada dosije ponovo šumu i spušta se desno strmo dolje sa glavnog grebena. Na jednom mjestu potreban je oprez jer se ispod strmih livada nalaze veliki kameni skokovi pa je svaki pad ili poskliznuće vrlo opasno. Malim grebenom put silazi do podnožja Klečice 30 min. (Uspon na Klečice preporuča se samo iskusnim planinarama.) Slijedi prelaz ulijivo te malim strmim travnjakom do ulaza u Perasov jarak. Njime do kraja gdje se širi i prelazi u veliki strmi travnjak. Njime ravnog dolje do šume. Šumom kroz bespuće (dobra markacija) ravnog dolje u dno velike šumovite jaruge 20 min. Njom desno dolje do izvora 45 min. Niz manje livade i potočić širokim koškim putem do raskršća 10 min. Ovdje desno preko potočića te malo šumom do izlaza na košanicu. Malo dolje te zatim udesno kroz mlađu šumicu Dalje košanicama pokrivenim mjestimice glogovim grmljem stalno u istom pravcu. Na najvećoj i posljednjoj košanici ulijivo na široki kolni put 30 min. Odavde 10 min do Turković sela te dalje po širokom putu među živicama do Puškaric sela te do Molinarijevoj mosta 1 sat. Cijav put od doma na Kleku do Ogulina traje oko 4 sata i 30 minuta. Preporuča se osobito za povratak s Kleka.

Ivan Šumljak, Maribor

Slovenska planinska transverzala

Donosimo članak prof. Ivana Šumljaka iz Maribora o popularnoj Slovenskoj planinskoj transverzali, koja vodi od Maribora do Slovenskog primorja obilazeći niz najljepših planina Slovenije.

Bilo je mnogo diskusije o tome, tko je začetnik ove pohvalne zamisli. Prema podacima kojima raspolaćemo, prof. Šumljak je na jednoj sjednici Komisije za gorske putove iznio, da je radi labirinta markiranih putova po Pohorju označio glavni put brojkom 1. Kasnije je kao načelnik markacijske baze u Mariboru dao markirati i označiti tim brojem i produžetak toga puta sve do Rogovilca u Zgornjoj Savinjskoj dolini. Time je prof. Šumljak dao ideju na koju se nadovezalo osnivanje transverzale kroz čitavu Sloveniju.

Na nizu sjednica Komisije za planinske putove u Ljubljani riješeni su svi problemi, sastavljen pravilnik i utvrđena trasa transverzale kroz Sloveniju. Ostaje nejasno, pitanje, čemu je planinarski put po slovenskim planinama, koji je izrazito dužinski (longitudinalni) dobio nakaradno ime transverzala (transversus latinski znači poprečan). Bilo bi daleko sretnije rješenje da je upotrebljen neki drugi termin, npr. magistrala, čije značenje odgovara posve osobinama tog puta, ili jednostavno narodno ime: slovenski planinarski put.

Tvrđuju, da Slovenska planinska transverzala ima prvenstveno odgojnju svrhu, kako prof. Šumljak naglašava u svome članku, mi bi nadopunili time, da naglasimo njen prvenstveno propagandni karakter za posjećivanje niza od gotovo stotinu planinarskih kuća, koje tangira transverzala. Upravo te planinarske kuće, dobro obskrbljene i gusto nanizane, glavni su osnov uspjeha ove vrijedne akcije.

Da je to doista tako, potvrđuje i znatno slabiji posjet ostalih »transverzala« u našoj zemlji, koje su po uzoru na slovensku stale nicati po najljepšim planinama čitave Jugoslavije. Slabiji interes za te putove ima se pripisati činjenici, da su njihovi stvaraoci bazirali trase prvenstveno na prirodnim ljepotama, a ne na neprekinutom nizu obskrbljenih planinarskih objekata.

Uvjerljivo za to govori i činjenica, da je na zahtjev nekih planinarskih društava u Sloveniji, čije planinsko područje rada nije bilo obuhvaćeno »Transverzalom«, trasa morala biti u par navrata dopunjavana, tako da obuhvati i planinarske domove na njihovom području.

Urednik

Planinska transverzala Maribor—Triglav—Koper je svojevrstan izraz slovenskog planinarstva. Taj lijepi planinski put je kao pjesma kojoj ne želimo kraja. Što dulje ideš tim putem, tim si zadovoljniji i sretniji što si se odlučio za taj dugi put u prelijepu gorsku prirodu.

Transverzala počinje u mariborskem predgrađu Radvanju na podnožju zelenog Pohorja. Čitav put je markiran na isti način: pored crveno-bijele markacije, poznate svakom planinaru, nalazi se brojka 1. Ako na izletu kroz neku planinu nađeš na markaciju s brojem 1, znaš da si na transverzali. Ako kreneš tom markacijom stigao bi prije ili kasnije ili u Maribor ili u Koper. Čitav put dugačak je oko 800 kilometara. Vodi preko Pohorja, Savinjskih planina, Karavanka, Julijskih Alpa i Krasa. Najznačajnije tačke na tom putu su: Črni vrh na Pohorju, Uršla gora, Smrekovec, Raduha, Robanov kot, Korošica, Ojstrica, Kamniško sedlo, Okrešelj, Skuta, Grintovec, Kočna, Jezersko, Storžič, Tolsti vrh, Tržič, Dobrča, Begunjščica, Javorniški Rovt, Valvazorjev dom, Črni vrh nad Jesenicami, Vrata, Kredarica, Triglav, Kriški podi, Razor, Prisojnik, Vršič, Jalovec, izvor Soče, Prehodavci, Triglavска jezera, Krn Vogel, Rodica, Črna Prst, Porezen, Bolnica Franja, Cerkno, Sivka, Idrija, Hleviše, Goljaki, Čaven, Javornik, Nanos, Postojna, Trojica, Škocjanske jame, Slavnik, Tinjan i Ankaran kod Kopra. Mirno možemo tvrditi, da put vodi preko velikog dijela najljepših slovenskih gora.

Tko pređe čitav put i to može dokazati, dobiva od Planinske Zveze Slovenije posebnu značku u znak priznanja. Kao dokaz da je put pređen, služe žigovi, koji se nalaze u planinarskim kućama i na vrhovima planina. Potrebno je ukupno 70 žigova. Prije odlaska na put potrebno je kupiti »Dnevnik s planinske transverzale«, koji se može dobiti u planinarskim društvima. Na prvoj strani te knjižice je prostor za osobne podatke, a ostale stranice namijenjene su žigovima. Na kraju je zemljopisna karta čitavog puta i popis svih potrebnih žigova. U planinarskim kućama žig u knjižicu utiskuje obskrbnik kuće uz predočenje lične legitimacije ili planinarske iskaznice. Pod žig stavlja obskrbnik svoj potpis. Žigovi s planinskih vrhova su oni uobičajeni. Dobro je da se planinar za put obskrbi knjigom »Po slovenskih gorah«. Ta knjiga je poseban vodič napisan za transverzalu. Na 188 stranica izložen je detaljni opis čitavog puta, koji je prikazan još i na 23 zemljovidu. Knjiga je džepnog formata, meko vezana u polivinilske korice i svjetloplave boje. Mnogi turisti skupljaju žigove u tu knjižicu.

Tko pređe čitav put, predaje dnevnik svom društvu, a ono ga šalje Planinskoj Zvezni u Ljubljani. Tamo ga posebna komisija pregleda, i ako utvrdi da je sve u redu, vlasnik dobiva spomen-značku. Svaka značka ima svoj redni

broj. Prvu značku dobio je beogradski planinar Pašić, a nakon njega još nekoliko stotina drugih planinara. Do sada je prodano već nekoliko hiljada dnevnika, što nam dokazuje da se je toliko ljubitelja prirode odlučilo za taj lijepi planinarski put.

Na transverzali srećemo razne ljudе, mlađe i stare, samotare i veće ili manje skupine. Neki hitaju kao da im se nekuda žuri, drugi, a tih je mnogo više, idu polako i stalno promatraju prirodu oko sebe i proživljavaju je. Susrećemo planinare iz svih republika. Svima zrači radoš iz obraza. Preporučamo putniku na tom putu da ide polako, jer polako dalje dode. Transverzalu treba razdijeliti na više dijelova. Put se može započeti gdjegod, glavno je da se čitav prođe. Za put se treba solidno pripremiti: proučiti zemljovide i pročitati potrebnu literaturu, koja će upozoriti na zanimljivosti toga puta i njegove značajke, i tako donijeti veću korist. Posebno mnogo korisnoga može se pročitati u »Planinskom vestniku«. Tko jednom prođe transverzalu i opet će zaželjeti da je prođe, jer je s njom kao i s lijepim romanom: što ga više čitaš, to više ljepote otkrivaš u njemu. Transverzalisti veoma oživljavaju naše planine i posjet planinarskim kućama je porasao.

Netko će možda pitati, nije li taj put opasan. Nije. Ako i postoji kakovo opasnije mjesto, ono je brižljivo osigurano klinovima i čeličnim užetima. Osim toga nije potrebno držati se markiranog puta. Na Triglav, na primjer, može se stići i preko njegove sjeverne stijene. Svaki prema svojim mogućnostima.

Transverzala ima, kao i općenito planinarstvo, prije svega odgojnu svrhu. Ona treba čovjeka približiti prirodi i otrgnuti ga bar za neko vrijeme teškoćama svakodnevnog života. Pokazati mu želi, da ima i drugih ljepših idea od gostionice, kavane, vespe, automobila, kauboja i sličnih stvari, koje čovjeka po čitavom svijetu sve više otuđuju prirodi. Datih hoće čovjeku svjetli cilj za nekoliko godina unaprijed, radoš koja ga čeka na slijedećem dijelu transverzale, slijedećeg godišnjeg odmora. Čovjeka, prije svega mladoga, želi okrijepiti tjelesno i duševno i dati mu nove snage za svakodnevni rad. Planine odgajaju, oplemenjuju razvijanjem skromnosti, odlučnosti i ustrajnosti, pretvaraju egoizam u etičko-socijalne zadatke i odalečuju od ljenčarenja i pijančevanja. Planine oplemenjuju čovjeka i transverzala je visoka škola za pozitivno oblikovanje našega značaja. Transverzala će pokazati domovinu, od koje nema ljepše na svijetu, ona će ukazati na teške borbe i velike žrtve za njenu slobodu. Čitava transverzala je dvaput markirana. Prvput s crvenobijelim oznakama, a drugi put — to je ustvari prvput — sa velikim nepravilnim crvenim znakovima, koje doduše više ne vidimo, jer ih je isprala kiša i upila zemlja, pa su tu samo pred našim duševnim očima. To su krvavi znakovi, krv naših boraca za slobodu. Srećeš ih na čitavom putu od Maribora do Kopra.

Onoga koji prođe taj čitav planinski put, toga će planine zauvijek privезati uza se, on će im zauvijek zapisati svoje srce. Nitko neće moći zaboraviti mekih pohorskih putova, širokog zelenog razgleda s Uršlje gore, sunčanog puta prema Raduhi, Robanovog kota i Logarske doline, bisera slovenske zemlje, cvijećem posutog puta preko Savinjskih planina i Karavanka, širokih pogleda po slovenskoj zemlji i još dalje preko nje. Uvijek će misliti na velikane u kraljevstvu Zlatorogovom, na naporno penjanje po strmim stranama, na Soču i prelijepu Trentu, na cvijeće na Poreznu i na Nanosu, na tajne kraškog svijeta, Slavnik i Tinjan i na put kroz primorske vinograde sve do mora. Svake godine proživjet će nekoliko časova u gorskoj prirodi, i vratiti se okrijepljen, preporođen, očišćen. I u kasnijim godinama s nježnim osjećajem sjećat će se lijepih doživljaja i sretnih časova provedenih u gorskoj tišini i miru.

Pitanja za diskusiju

Prof. dr Mihajlo Pražić, Zagreb

Što je planinarstvo?

U zadnjih par godina u »Našim planinama« bilo je nekoliko članaka, koji su raspravljali o tome, što je planinarstvo. Zadnji članak H. Čauševića (Naše Planine g. 1962. br. 3—4) pokazuje, da se o tome treba i dalje pisati, jer ćemo samo na taj način dobiti konačni odgovor na pitanje, što je planinarstvo.

Jedan, ma da ne i najvažniji dio razmimoilaženja i neslaganja kod većine autora, koji su to pitanje raspravljali, krije se u samom, nesretno skovanom terminu »planinarstvo«, kome autori nastoje odrediti mjesto negdje između sporta, fizičke kulture i rekreacije.

Ja sam u jednom ranijem članku (»Naše Planine« god. 1959. br. 7—8) istakao, da je planinarstvo u svom razvoju imalo prije tridesetak godina jedinstvenu i danas nažalost za uvijek izgubljenu priliku, da izbjegne nejasnosti i različita tumačenja, kada se pojavio iz Austrije importirani pokret za formiranje grupe »Prijatelja prirode«. Da je taj pokret uspio i da je termin »Prijatelja prirode« ušao u planinarstvo, vjerujem, da danas u planinarstvu ne bi bilo neraščišenih ni spornih problema, jer bi baš termin »Prijatelja prirode« najbolje i najadekvatnije mogao objasniti i bit i sadržinu planinarstva kao cjeline, bez obzira na pojedine elemente njegova sadržaja i pojedina streljenja unutar njegova okvira. Činjenica je međutim, da je danas kod nas termin »Planinarstvo« općenito prihvaćen i da ga je nemoguće zamijeniti nekim drugim, pa zato treba ipak uznaštovati planinarstvu odrediti i okvir i sadržaj.

Ma da naše planinarstvo ima iza sebe već osam, devet decenija lijepa i plodna rada, rada, čijim rezultatima se mi i danas divimo, ipak je činjenica, da današnje planinarstvo jedva da ima sličnosti sa planinarstvom, recimo, zadnjih decenija prošloga stoljeća i prvoga decenija ovoga stoljeća. Planinara tipa Rossia, Šlosera, Vukotinovića, dra Simonovića, danas više gotovo i nema, odnosno, zadnji takovoga formata planinara polako se pripremaju da za koju godinu svoju planinarsku aktivnost svedu u okvire, koji će odgovarati njihovoj dobi. Sve su to bili planinari i naučnici, ljudi, koji su prirodu u planinama voljeli, ali su u isto vrijeme i proučavali je bilo u specijalnom ili u enciklopedijskom smislu. Ti planinari svojim radom obogatili su razna područja nauke, no u isto vrijeme stvorili su osnove, na kojima se kasnije razvilo današnje planinarstvo.

Dok je planinarstvo koncem prošloga i početkom ovoga stoljeća bilo malobrojno i vezano isključivo na intelektualce, čiji je poziv često bio vezan uz prirodu i njeno izučavanje (botaničari, zoolozi, mineralozi, geolozi, geografi itd.) a tek iznimno su to bili intelektualci drugih profesija, već nakon prvoga svjetskog rata karakter planinarstva i sastav planinara potpuno se izmijenio. Planinarstvo je već u trećem i četvrtom deceniju, a pogotovo nakon oslobođenja, postalo masovna društvena organizacija, koja je okupila članove svih dobnih skupina i svih zanimanja.

Ako pretpostavimo, da je planinarenje odlaženje u planine, bliže ili dalje, pa i daleke, onako, kako su to radili planinari prije četiri i više decenija, postavlja se pitanje, kako to može običan današnji prosječan planinar realizirati?

U prvome redu javlja se materijalni momenat, a posredno i pitanje dovoljnog slobodnog vremena. No da li može prosječan planinar svake nedjelje odlaziti na planine i udaljenije od njegova grada i da li ima materijalne mogućnosti za realiziranja tih svojih izleta? U pretežnom broju slučajeva sigurno nema. Najveći dio današnjih planinara ići će vjerojatno svake nedjelje na izlete, no uglavnom u najbližu i blizu okolinu svoga grada, a na dalje izlete ići će par puta u godini. Sa druge strane današnje planinarenje se stubokom promijenilo prema onome od nekada s obzirom na svladavanje udaljenosti. Uz vrlo dobre željezničke i automobilske veze moguće je danas u razmjeru kratko vrijeme prevaliti razdaljine od 100, 200, pa i više kilometara. Dobre ceste vode na čitav niz naših planina. Žičare su već i kod nas počele da osvajaju pojedine vrhove. Danas je moguće u jednom danu otići u Sjeverni Velebit, provesti u Rožanskim kukovima nekoliko sati i istoga dana se vratiti kući. Prema tome prostorne udaljenosti počele su danas u planinarstvu igrati sve sporedniju ulogu, a doskora će i visinski faktori ponegdje također prelaziti u sporedniji plan. Koncem prošloga stoljeća i početkom ovoga, bilo je u Zagrebu stotinjak planinara. Danas ih ima desetak hiljada; u Hrvatskoj ih ima preko 30.000, a u čitavoj Jugoslaviji preko 140.000. Postavlja se odmah pitanje, da li su isti motivi, koji su okupljali u planinarska društva ondašnje planinare i oni koji okupljaju desetine hiljada današnjih planinara? Drugim riječima: Kako treba shvatiti današnje planinarstvo?

Sasvim je nepotrebno i beskorisno današnje planinarstvo nastojati definirati kao djelatnost negdje između sporta, tjelesne kulture i rekreacije. Njega treba shvatiti kao duboko prijateljstvo, privrženost i ljubav gradskog čovjeka prema prirodi izvan gradova u najširem smislu.

Gradski čovjek potpuno otrgnut od slobodne i nepromijenjene prirode mechaniziranim i akceleriranim ritmom urbanizacije i industrijalizacije, osjeća sve snažnije i sve više nagonsku potrebu, da ma i samo s vremenom na vrijeme, makar i samo na par sati pogegne iz grada i proboravi neko vrijeme u prirodi i to onoj prirodi, koja mu je dostupna. Od ukupno preko 140.000 planinara, koliko ih ima u našoj zemlji, nekoliko hiljada odlazi po nekoliko puta godišnje na veće planinarske ture u planine svoje bliže i dalje okoline. No, što ti isti planinari rade u ostale slobodne nedjelje, kada ne odlaze na prave planine i na prave planinarske ture? I što rade sve one ostale desetine hiljada planinara, koji možda u opće ne odlaze u visoke planine? Osim toga, planinara ima i po našim ravniciarskim gradovima. Tim planinarima odlaženje u visoke planine rezervirano je samo na godišnji odmor. No što oni rade kroz čitavu godinu? Da li su ti planinari pravi planinari samo onda, kada odlaze u planine?

Svi ti deseci hiljada planinara odlaze u prirodu, koja je dostupna i njihovom slobodnom vremenu i materijalnim mogućnostima. Planinari Zagreba će najveći dio svojih izleta planirati u Medvednicu i Samoborsko gorje, dok će planinari ravniciarskih gradova odlaziti u prirodu svoje okoline, uz rijeke, u gajeve i šume. Svi oni odlaze iz grada u prirodu i u njoj provode dio dana, te doživljavaju prirodu oko sebe na način, koji odgovara njihovim duhovnim, općim i specijalnim željama, zahtjevima i preokupacijama, koje će jednom

biti male, skromne i općenite, a drugi puta veće, dublje, specijalizirane i planirano usmjerene. Svatko od njih na sebi svojstven i dostupan način doživljava prirodu, uživa u njoj kada god u nju odlazi. Svi su oni planinari, a planinarstvo objedinjuje sva ta djelovanja u svoj sveobuhvatni okvir bavljenja u prirodi i sa prirodom i svim njenim manifestacijama od najjednostavnijih do najsloženijih. U tako shvaćenom planinarstvu i tako definiranom, naći će se u jednom kolu i alpinisti, koji se uspinju na najviše vrhunce kod nas i van naše zemlje, te rješavaju najsloženije alpinističke zadatke, zatim, svi oni planinari, koji češće ili rijede odlaze u ostale naše planine, te općenito u bližu i dalju okolinu svojih gradova, a da kod toga ne odlaze u prirodu sa nekim određenim ni planom ni zadatkom, bilo u čisto planinarskom ili nekom prirodoznanstvenom smislu i pravcu. Tu će se naći i svi oni planinari, koji odlascima u prirodu studiraju i upoznaju biljni i životinjski svijet, mineralni i geološki sastav naših planina i krajeva, dok će opet drugi proučavati i upoznavati ljude po planinama i našim krajevima, njihov život i običaje. Svi oni odlaze kao planinari u prirodu, doživljavaju je i oduševljavaju se njome na sebi dostupan i za sebe najoptimalniji način.

Ljudi, koji žive u blizini Alpa ili naših visokih planina po Bosni, Makedoniji, Srbiji i Crnoj Gori realizirat će svoje planinarstvo u smislu alpinizma bilo vrhunskog bilo individualnim sklonostima i mogućnostima adaptiranog. Neki od njih usmjerit će svoju privrženost alpskoj odnosno gorskoj prirodi time što će postati gorljivi lovci, što je doduše oprečno našem općem shvaćanju ljubavi i privrženosti prema prirodi, jer se u ovom slučaju radi zapravo i o uništavanju jednog dijela žive prirode. Drugi će opet, što osobito vrijedi za Švicarsku, Francusku, Njemačku i Italiju, svoj alpinizam i svoju ljubav i privrženost prema prirodi jednim dijelom komercijalizirati i pretvoriti se u profesionalne vodiče. Pa ipak, osnovni nagon kod njih jest duboka privrženost prirodi bilo u kojem dijelu njenog manifestiranja.

Sasvim zasebno područje detaljnije analize, koja bi uostalom bila upravo za nas itekako aktuelna i potrebna, predstavljat će pitanje, kako pokušati formulirati onaj primarni motiv privrženosti prema prirodi koji pokazuje npr. podvelebitski pastir prema velebitskim planinskim pašnjacima, vrletima i prашumama, šar-planinski pastiri, pastiri iz Međukomlja i oko Komova, ili npr. stanovnici sela Plitvice, Plitvičkog Ljeskovca prema Plitvičkim jezerima.

Dok će gradskog stanovnika formulacija planinarske sadržine biti u okviru naprijed izloženog jednostavna, dotle će ovo područje biti mnogo složenije i zavrijedilo bi detaljnu i svestranu obradu.

Gradski čovjek, otrgnut i odvojen od slobodne prirode izvan gradova, kroz planinarstvo budi u sebi i brižno njeguje svoju uspavanu atavističku ljubav, privrženost i prijateljstvo prema prirodi. Planinarstvo, ta velika i moćna zajednica, okuplja u svoje redove i žene i ljude svih dobnih skupina i svih intelektualnih raspona, jer oni baš u planinarstvu nalaze jedinstveni i zajednički cilj i svrhu, a ta je trajno i duboko prijateljstvo, privrženost i ljubav prema prirodi u svim njenim oblicima i manifestacijama.

Preko Ozeblina - od Udbine do Donjeg Lapca

Ljeti 1959. obilazili smo Plješevicu od krajnjeg sjevera do najjužnijih izdankava. Bio je to dug i naporan put, ali veoma lijep, pun doživljaja, pouka i zanimljivosti. Danas, kada je prošlo tri godine od toga vremena, usomjene nas vraćaju u časove putovanja. Iz sjećanja i bilježaka iz tih dana pokušat ćemo opisati ekskurziju kroz jedan manje posjećivani dio planine. Pohodi na Plješevicu odnose se većinom na njezin sjeverni dio — na vrh Golu Plješevicu — dok južnije gorske skupine posjećuje se veoma rijetko. Prije putovanja potražili smo u knjigama, tko je sve ranije bio na Ozeblinu (1657 m), najvišem vrhu Plješevice. Našli smo samo dva putopisa. Prvi je napisao botaničar Ljudevit Rosi¹, koji se uspeo na Ozeblin od strane Udbine, a drugi mineralog Fran Tućan², koji je izašao na vrh od strane Donjeg Lapca. Oba ova putopisa stara su preko 50 godina, a novijih čini se da nema. Upravo zato smo odlučili da napišemo ovih nekoliko redaka.

Prvi dan pošli smo na obližnje brdo Brusnić (1373 m), odakle se otvara instruktivan vidik, kako prema vrhu Ozeblina, tako i prema Krbavskom polju i Udbini. Sa ove šetnje vratili smo se u Udbinu u podne, a ostali dio dana razgledavali smo samo mjesto.

Udbina leži na jugoistočnom kraju Krbavskog polja, na uzvisini s koje se pruža vanredan vidik. Osobito su lijepi razgledi prema sjeveroistoku, na sam masiv Plješevice. Prema jugu ističe se silhueta Troure sa svoja tri šiljata vrha. Pozadi nje u plavičastoj daljini nazire se poput kakove kulise siva gromada Velebita. Današnja Udbina je malo mjesto. Ratna pustošenja izbrisala su trageve nekad većeg naselja. U središtu novoizgrađene Udbine podignut je monumentalnan spomenik žrtvama iz rata. Prošlost Udbine podsjeća na važnost, koju je nekoć imao ovaj kraj. Sredovječna Udbina bila je središte stare »krbavskih župe«, koja je zapremala zapadnu podgorinu Plješevice sa Krbavskim, Bijelim i Koreničkim poljem.

Na brdu Gradini, iza novoizgrađenog hotela, izdižu se ruševine stare udbinske tvrđave. U predvečerje, kada se sunce priklanja zalazu, vidici sa ovog mjesta naročito su uzbudljivi. Tada čitava krajina poprima neobičan izgled. Okoline planine obasjane su zlatnim rumenilom zalazećeg sunca a nizine prevučene nježnim plavetilom, što cijeloj panorami daje izgled kao iz carstva snova. Teško se rastati s ovakovim razgledištem. Dugo, do u noć, mogu se ovdje pratiti jedinstvene slike i nijanse boja. Ovdje, na tlu drevne Krbave, izgledalo je te večeri spokojno i mirno, a upravo tu su nekoć padale na tisuće i tisuće života. U sumaglici predvečerja, duboko ispod nas pruža se legendarno Krbavsko polje. Ono se odavle pričinja kao veliko plavo jezero, dok se večernji šum vjetra čuje poput jeke pjenušavih valova. Negdje u plavetilu ove vizije krije se kobno mjesto, gdje se 1493. godine zbila historijska drama, koja je Hrvate stajala 13.000 života.

¹ Lj. Rossi, Uzlaz na Rudilisac i Ozeblin u Krbavi, Hrv. planinar sv. III, Zagreb 1900.

² F. Tućan, Ozeblin, Planinarski vjesnik u Vijencu, Zagreb 1912.

Drugoga dana, privučeni oštrom siluetom Troure, zaputili smo se u smjeru ove gore. Njezin najviši vrh, visok 123 m, nije toliko privlačan kao niži, ali oštriji vrh Komače (1180 m), na koji je najpovoljniji pristup iz sela Komića. Vrijeme nam nije dopuštalo da se pobliže upoznamo s ovom zanimljivom gorom. Ostavili smo to za kasnije, jer smo imali u planu da isti dan obiđemo stjenjak Karaulu. To je dvadesetak metara visoka vapnenačka stijena, koja strši iz oranica neposredno kraj ceste, što iz Udbine skreće u Donji Lapac. Sa vrha Karaule otvara se vidik sličan onome s udbinske tvrđave. S obzirom na njezino ime može se pretpostaviti, da je u prošlosti služila kao turska osmatračica. Tragove zidina na njoj nismo zapazili.

Tako nam je prošlo vrijeme namijenjeno razgledavanju okolice Udbine. Te večeri pakovali smo potrebnu prtljagu za uspon na Ozeblin u nadi, da će nas idućeg jutra dočekati lijep dan. I nismo se prevarili.

U osvit zore bili smo na nogama. Prije izlaska sunca već smo napustili naše konačište te se sa Udbine spustili u smjeru Krbavskog polja krateći serpentine ceste. Prošli smo pored nekadašnje Podudbine, od koje se danas raspoznaju samo ruševine. Prešavši potok Krbavu produžili smo na istok kroz ravnicu Krbavskog polja. Tu nas je zateklo prvo jutarnje sunce, koje se pojavilo od strane Kuka. Nadolaskom sunca pojaviše se i silni rojevi dosadnih sitnih muha, koje su nas slijedile kroz cijelo polje. Išli smo dobar sat, dok smo stigli do sela Tišma Varoš, na podnožju same Plješevice. Ovdje nas dostigoše dva kosca, koji su također uranili, da za hladu stignu na svoje košanice na Ozeblinu. Bili su to Gojko i Andrija Tišma, naši znanci sa Udbine, kod kojih smo baš dan ranije popravljali naše planinarske cipele. Pošli smo dalje zajedno pričajući većinom o ovom kraju i životu njegovih ljudi. U živom razgovoru nismo ni primjetili da smo napustili Krbavsko polje i zašli u usku i romantičnu Kozju dragu. To je više kilometara dugačka suhodolina, koja se uvlači pod sam Ozeblin, dijeleći se u svom gornjem dijelu u niz manjih draga i dražica. S lijeve strane drage strmo se izdižu padine Brusnića, a s desne strane padine Rudog Lisca. Mjestimice se draga usjekla u strme okomite strane zarasle niskom bukovom šumom. Ulaz u dragu je uzak, nalik na korito. Ovdje je Lj. Rossi prije više od 60 godina video ostatke zidova, kojima se nekoć, u vrijeme rata draga mogla zatvoriti. Danas ovim zidovima nema ni traga. Kroz dragu vodi udoban stari put, koji se postepeno diže, prolazeći čas kroz nisku bukovu šumu, a čas kroz šumske i mirisave košanice.

Nakon jednog sata hoda stigosmo na raskrsće puteva. Iznad nas izdiglo se brdo Gradina, na kojem se nalaze ruševine lovačkog dvorca nekadašnjeg hrvatskog bana Karlovića. Narod ovo mjesto zove Karlovića Dvori, ali pod tim nazivom ima u Lici više sredovječnih gradina. Postoje razne legende o životu i hrabrosti bana Karlovića, koji je Turcima zadavao mnogo straha, ali se ipak morao povući pred jačom silom. Tradicija spominje, da je ban Karlović često išao u lov na Plješevicu. Najmilije banovo lovište bila je uska dugodolina, zvana Karlovića Korito. Ovo je i danas omiljeno lovište na Plješevici, pa je upravo ovdje i izgrađena lovačka-šumarska kuća. U blizini se nalazi i dobar izvor žive vode, što je prava rijetkost za Plješevicu.

Ispod Gradine oprostili smo se s našim znancima Gojkom i Andrijom. Oni će preko Trla na Prkos, najbujnije livade na Ozeblinu, a mi produžujemo dalje kroz gornji dio drage prema sedlu između Ozeblina i Rudog Lisca. Ubrzo nakon rastanka s njima našli smo se na uskoj stazi, usjećenoj u zanimljivo zagladene

vapnenačke stijene. Na jednoj od ovih stijena našao je već Lj. Rossi uklesan zapis o gradnji ovoga puta, te smo ga i mi tražili i srećom brzo našli, iako nije lako uočljiv. Čitav tekst ne može se pročitati, ali se raspoznaaju slijedeće riječi:

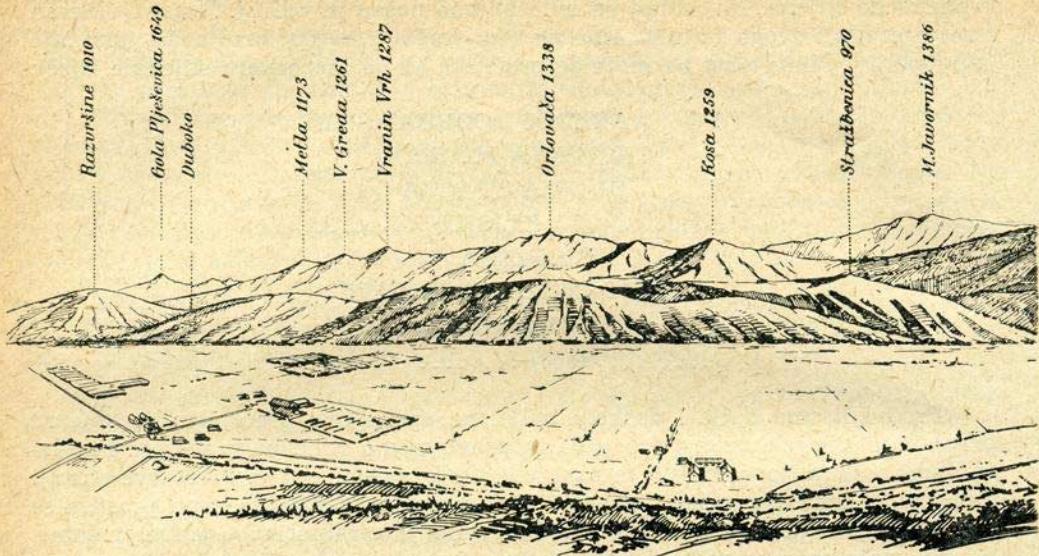
PO NAREDBI CORBAWSKIH
CAPITANA ME/SIĆA/
BI OWA STACZA
..... /I KLISKE/

PROBIENA /I/
SWOJ CORBAWI KORIST
UCZINIENIA
..... /1808/

Produžili smo dalje i doskora naišli na zanimljivu poluspilju, iz koje su preplašeno izletjele neke ptice, a da ih pravo nismo stigli bolje vidjeti. Pregledali smo i slikali ovo mjesto te nastavili uspinjanjem. Put je bivao sve strmiji i slabiji, a šume sve gušće i tamnije. Pod silnim stablima tih šuma prostire se niži sloj vegetacije, koji ovakovom ambijentu daje karakteristike prave prašume. U prvi mah kada se zade u njih, obuzme čovjeka čudna tjeskoba. Tamno zeleni labirint, u koji sunce slabo dopire, pričinja se crniji i nelagodniji nego što je u stvari. Priče o nekadašnjem »Vražjem Vrtu«, kako su nekoć nazivali Plješevicu, izronile su iz naše podsvijesti i mi smo u tišini slušali kako živi i diše plješevička prašuma. To nisu prividenja, niti snovi. Plješevička šuma priča, nju se osjeća, čuje, doživljava i teško zaboravlja. Tako smo je i mi osjetili. Kada smo usred šume zastajkivali i podignute glave osluškivali njezine glasove, čuli smo, kako čitava okolica drhti, trepti i diše. To su zvukovi šumske prirode, koja čujno i veličanstveno priča o velebnjoj i nemilosrdnoj borbi za opstanak. Kolo života ima svoje zakone, ono se neprestano kreće. Hiljade i hiljade života zatiru ovdje jedni druge da održe ravnotežu zakona prirode. Iz jedne oborenje, koju rastaču nebrojeni insekti, obnavlja se tlo i izrasta opet novo stablo. Ispod suhog lišća i razvaljenog kamenja vrve milijuni živih organizama, koji surađuju u pomladivanju tla, a sami svojim bićem učestvuju u istom procesu kao najrječitiji dokaz, kako je ljuta smrt samo prozirna koprena u lancu razvoja sve bujnijeg i različitijeg života. Tko da to sve ne vidi, ne osjeti i ne čuje, kada sve to vrvi pred našim očima i nameće nam se svom snagom i grandioznošću.

Pod dojmom plješevičkih šuma našli smo se doskora na čistini između vrhova Rudog Lisca i Ozeblina, zvanoj Radovica. To je kojih 200 m dugačka poljana, odakle se pruža lijep pogled na šumoviti vrh Rudog Lisca, dok je vrh Ozeblina zaklonjen jednim nižim grebenom. Tek što smo sjeli na jedno izvalone stablo da se odmorimo, našu je pažnju privukao zanimljiv prizor. Ugleđali smo dvije lisice, koje su se svaka na svoj način, zabavljale hvatanjem poljskih miševa. Svoj su posao obavljale su mnogo komičnih scena, izvodeći svakojake skokove. Kako smo šutjeli, nisu nas ni zamijetile, te se nisu ni obazirale na našu prisutnost. Čim smo progovorili, odjurile su velikim skokovima u obližnju šumu.

Iza odmora na Radovici produžili smo usponom. Kako su se putevi na Radovici gubili, a mi smo željeli najkraćim smjerom ispenjati se na Ozeblin, posli smo ravno kroz šumu, dosta strmo, da što prije izademo na greben, kojim

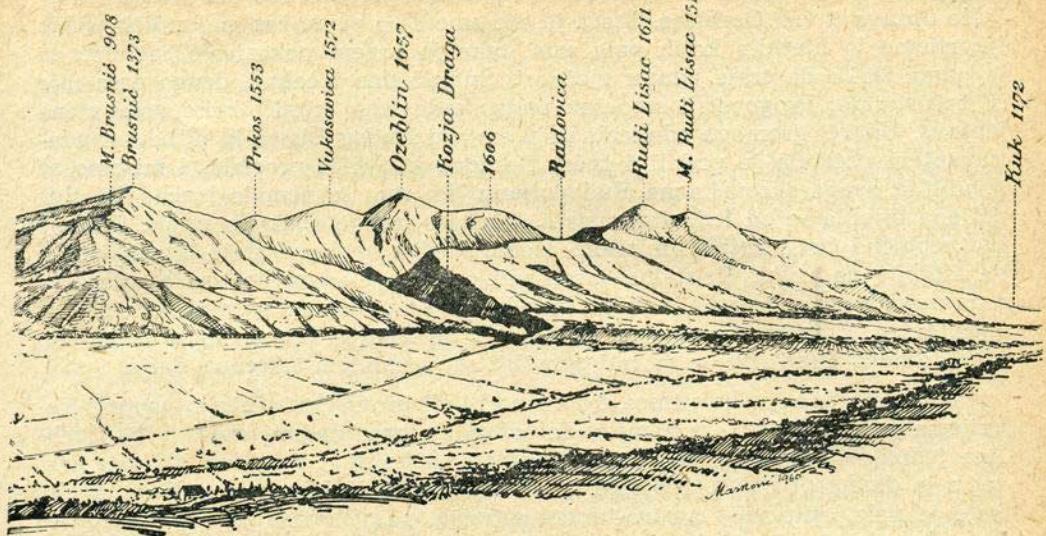

Panorama južnog dijela Plješevice sa

smo se nadali najsigurnije izaći na vrh. Ideja nije bila loša, ali u stvarnosti su se pojavile teškoće. Izbivši na greben, šuma bukve se odjednom izmjenila u gustu šikaru, tzv. klekovinu bukve, kroz koju smo se teškom mukom provlačili. Što smo se više uspinjali, teškoće su bivale sve veće, i konačno, kada smo već počeli zdvajati što da radimo, odjednom je nestalo klekovine bukve i mi smo se našli na otvorenoj poljani, punoj šarenog cvijeća. Svega nekoliko koraka iza toga stupismo na zaobljenu travnatu glavicu sa porušenim trigonometarskim znakom, koji nas je uvjerio, da smo se uspeli na najviši vis Plješevice, vrh Ozeblin, visok 1657 metara. Sa Udbine do vrha išli smo pet i po sati.

Nakon kratkog predaha otvorili smo kartu Plješevice i počeli razgledavati vidik. Duboko pod nama ugledasmo Kozju dragu i put, kojim smo se uspinjali. Okolni vrhovi Rudi Lisac, Javornik i Brusnić zauzimali su dominantno mjesto u čitavoj panorami. Vidik je upravljen uglavnom na ličku stranu, ali i tu nije posve otvoren, jer istureni položaj Brusnića i Rudog Lисca priječi široku vizuru. Prema Donjem Lapcu vidik se otvara na veće daljine, dok je neposredno podnožje sakriveno. Općenito se može konstatirati, da vidik sa Ozeblina nije ni izdaleka onako lijep i dalekosežan kao sa vrha Gole Plješevice. Niti sam Ozeblin ne može se usporediti sa Golom Plješevicom. Ovdje na daleko dominiraju nepregledne šume, koje čitavom kraju daju karakter smirene jednoličnosti. Stijena ili kamenitih oblika ovdje nema.

Sa vrha Ozeblina može se promatrati cijelokupna geografska stvarnost južnog dijela Plješevice. Odavle se vidi, da ovaj dio planine nema jednorednu grebensku strukturu, kakva postoji u sjevernom dijelu. Promjena se primjećuje već od ogranača Trovrha, od Rude poljane i Debelog vrha, odakle se obronci Male Plješevice naglo spuštaju i gube u visoravnima oko Unjke, te Velikog i

Krbavskim poljem (pogled sa udbinske tvrdave)

Izradio: M. Marković

Malog Kamenskog. Južno i jugoistočno od ovih visoravnih izdižu se razno položeni grebeni, među kojima se neki ističu visinom, a neki obujmom. Karakter glavnog grebena ima kosa, na kojoj upravo stojimo, dok se među sporednim kosama ističu nizovi Javornika, Brusniča, Orlovače, Lopate i Tičeva. Sa vrha Ozeblina dobiva se utisak, da se ovaj dio Plješevic sastoji iz široko razvijene gorske mase, iz čije osnovice izbija nekoliko paralelnih gorskih grebena sa najvišim vrhovima. Između ovih grebena položene su izdužene plješevičke uvale, a poprečno na njih usječene su uske i strme drage.

Zanimala nas je neposredna okolica vrha. On je ogoljen i okružen sa svih strana niskom šikarom bukve. Biljni pokrov vrha je bogat vrstama, ali se već na prvi pogled osjećaju stanovite razlike prema biljnomy pokrovu Gole Plješevice. To je uvjetovano drugačijom podlogom i klimatskim prilikama, koje ovdje vladaju. U tome je bitna razlika u općoj slici između Ozeblina i Gole Plješevice.

Dok smo se bavili razgledavanjem okolice Ozeblina nismo ni primijetili, da nam se spremi neugodno iznenadenje, nevrijeme. Sunce se iznenada sakrilo za oblake, koji su u prvi čas izgledali bezazleni, a zatim su se naglo stamnili. Brzo smo pokupili svoje stvari i u najvećoj žurbi krenuli niz istočnu padinu vrha. Svega par časaka iza toga zavio nas je olujni sumrak, a nad našim glavama ukrstile su se blistave munje, praćene snažnim trecima gromova. Silna grmljavina natjerala nas je u trk, i već za par minuta spustili smo se do Rudopoljane, kojih 100 metara ispod vrha. Ovdje nas je dočekala jaka kiša, koja se brzo preobrazila u tuču veličine lješnjaka. Pojurili smo pod najbliže drvo, pokrili se kišnim kabanicama i skutrili se uz tlo. Nevrijeme se razmahalo svom svojom žestinom. Silan vjetar, uz sijevanje munja i prasak gromova ispunio

nas je u prvi čas tjeskobom. Gromovi su udarali neposredno oko nas, ali najčešće upravo u vrh Ozeblina. Sreća je, što smo se u pravi čas maknuli sa vrha. Nevrijeme je bjesnilo kojih pola sata, tako je barem pokazivalo sat, dok se je nama činilo da traje čitavu vječnost. Šutjeli smo i čekali, drugo nam nije ni preostajalo. Progovorili smo tek onda, kada smo osjetili kako grmljavina jenjava. Udarci gromova odmicali su u smjeru Rudog Lissca, a njihovim udaljavanjem prestala je padati i tuča. Doskora je i kiša prestala, i mi smo se izvukli iz svoga skrovišta na Rudopoljanu. Tu smo se nemalo iznenadili. Sva poljana bijelila se od ledenih kristala. Naskoro nas je obasjalo sunce. Zrak je bio neobično čist i zasićen mirisom ozona. Poslije ovakove oluje bilo bi dobro da stojimo na vrhu. Kristalno jasan vidik preko čitavog horizonta otkrio bi nam mnogo toga, što ranije nismo vidjeli. Ali za ponovni uspon na vrh bilo je sada kasno. Preostao nam je još daleki put do Donjeg Lapca, kamo je trebalo stići do noći. Tako smo se morali oprostiti sa Ozeblinom i krenuti dalje.

Žao nam je za neke sitnice, koje smo htjeli provjeriti, a nismo uspjeli. Nevrijeme nas je spriječilo u namjeri da potražimo na zapadnoj padini vrha Ozeblina jednu stijenu, koju spominje Rossi, a u kojoj je navodno uklesan neki zapis iz davne prošlosti. Još smo htjeli razgledati okolicu Rudopoljane, preko koje je nekoć prelazila austro-turska granica, pa je ovdje postojala i turska karaula, od koje bi se još trebali nazirati tragovi.

Našavši put, koji od Rudopoljane vodi prema Radovici, započeli smo sa silaženjem. Ovaj silazak donio nam je nove neprilike. Dok smo za nevremena uspjeli sačuvati našu odjeću od kiše, dotle smo se prilikom silaska posve smočili. Naime, put je do Radovice vodio kroz gustu i visoku paprat, mokru od kiše, od koje se nije moglo zaštитiti ni na koji način. U šumi je bilo još dosta leda, koji se nije dospio otopiti. Iako smo se kretali, mokra odjeća neugodno se osjećala. Prije silaska na Radovicu izvukli smo iz naprtnjače kartu i utvrđili našu poziciju. Na karti je postojao put, koji je prije Radovice silazio preko Lavrnjine Lisine i Srneće drage u Lapačko polje, ali je trebalo naći ovaj put i u stvarnosti. Ovo se pokazalo kao dosta teško. U smjeru silaženja skretalo je sa naše staze nekoliko puteva u lijevo, ali čim smo skrenuli sa glavne staze, puta bi nestalo, a ispod nas se ukazala duboka, stjenovita provalija. Silaz kroz ovakav teren bio je nemoguć. Pokušali smo na više mjesta, ali bez uspjeha. Pitali smo se šta da radimo, da li da se vratimo istim putem otkuda smo jutros došli, ili da nastavimo sa dalnjim traženjem. Zaokupljeni ovim mislima došli smo na Radovicu. Pretražili smo istočni rub poljane, odakle je još jedino mogao skretati put prema Donjem Lapcu. I doista, našli smo ga iza kraćeg traženja. Pošli smo tim putem, bojeći se da nas i on ne dovede do ruba kakove provalije. Međutim, put je bivao sve bolji i širi. Odahnušmo, jer smo time skinuli sa sebe veliku brigu. Prolazili smo ponovno kroz guste crnogorične šume, a na križanju puteva birali povoljniji smjer. Doskora smo izbili na mali zaravanak, odakle nam se otvorio lijepi pogled na Lapačko polje sa Donjim Lapcem. Toplo popodnevno sunce došlo je kao naručeno, da posušimo našu smočenu odjeću. Osjećali smo i glad. Mnogo smo toga dana hodali i doživjeli, a malo jeli. Imali smo još svega jednu konzervu i nešto kruha. Rijetko nam je koja konzerva tako prijala kao upravo ova. Dok smo jeli, iz naših se odijela izdizala vodena para, a mi smo se okretali na sve strane, da se što prije osušimo. Odmor i jelo povratili su nam snagu i mi smo nastavili sa spuštanjem. Putevi kroz Srneću dragu imaju karakter vododerina. Izabrali smo jedan smjer, koji je mjestimice bio tako strm, da smo se spuštali gotovo četveronoške. Oko sedam sati navečer

stupili smo na ravnicu Lapačkog polja. Put kroz polje doveo nas je do groblja pored ceste, kojom smo produžili u sam Donji Lapac.

Donji Lapac je od planinara rjeđe posjećivano mjesto. Mi smo to dobro osjetili po pogledima i očima onih, koji su nas začuđeno gledali, dok smo prolazili glavnom i jedinom lapačkom ulicom. Samo naselje je položeno u dnu slikovite zavale, odasvud okružene visokim planinama, što mu daje slikovit visokogorski karakter. S zapadne strane ispinje se u strmim odsjecima Plješevica, dok se prema istoku izdiže zanimljiva Visočica. Uz Mrsinj iznad Koreničkog polja Visočica je najinstruktivnije razgledište na Plješevicu. Namjeravali smo posjetiti njezin vrh Durića Ogradak (1124 m), ali ovaj put morali smo odustati od uspona, jer je već bila večer, a sa Visočice se samo rano izjutra može slikati greben Plješevice.

Kada smo umorni zasjeli uz stol lapačkog hotela uz obligatnu janjetinu i po domaćem načinu nadoknadivali izgubljenu energiju, osjećali smo se sretni i zadovoljni. Plješevički putevi bili su te večeri daleko iza nas, putevi teški, osamljeni i strmi, ali putevi na kojima smo mnogo doživjeli i vidjeli. Kada smo iza večere, u tijeku zvjezdanoj noći ugledali crnu siluetu Plješevice, učinila nam se tajanstveno privlačnom. Ovdje na tlu drevnoga Lapca, sa zrenika Obljaja, na kojem su još Japodi i stari Hrvati gradili gradine i promatrali Plješevicu, misli su nam postajale sve šire i dublje, razilazeći se od današnjice sve do pravdavnih vremena.

Iz rada naših organizacija

U. Beširović

PLANINARI POŠTARI

POVODOM 10-GODIŠNICE PD »PRIJATELJ PRIRODE« U SARAJEVU

Prije deset godina, u vrijeme kada su u Sarajevu osnovana prva planinarska društva pri dva-tri radna kolektiva, planinari-poštari, koji su do tada bili članovi u raznim društvima, osnovali su PD »Prijatelj prirode«. »Prijatelj prirode« je prvo, i nažalost, do sada jedino planinarsko društvo pri radnom kolektivu PTT na području Bosne i Hercegovine.

Dug i u isto vrijeme trnovit put, kako kažu planinari-poštari, od 10 godina, ostavio je iza sebe rezultate vrijedne pažnje i hvale. Trnovitost se odnosi na objektivne poteškoće. Kao najveću poteškoću u radu društva poštari-planinari uvijek ističu »nesretnu« službu PTT. Naime, članovi ovog kolektiva rade non-stop na svojim radnim mjestima, pa se priroda takvog posla odražava na sve druge društvene-političke aktivnosti radnika i službenika, a naročito u planinarskoj organizaciji. Danonoćni rad, česta dežurstva, loši vremenski uslovi, padavine i sl. zahtijevaju nesmetano odvijanje službenih poslova, ali u isti mah otežavaju planinarsko djelovanje.

No, usprkos tome planinari-poštari Sarajeva za proteklih 10 godina imali su uspjeha u svome radu. Za ilustraciju dovoljno je navesti samo neke podatke. Tako se, naprimjer, broj članstva od 180, koliko je društvo brojalo prije 10 godina, povećao na 393 članova. Od ovog broja preko 50% su mladi članovi — mladići i djevojke iz redova radničke omladine i daci stručnih škola PTT.

Ovi vrijedni članovi, jednog od najvećih i najaktivnijih društava planinara-poštara u našoj zemlji, dobrovoljnim radom su izgradili malu, ali veoma lijepu planinarsku kuću na Malom polju (Igman planina). Ova vanredno uređena, primjerno čista i solidno opremljena planinarska kuća, kapaciteta 12—15 ležaja, zaista može da posluži kao uzor kako se grade i održavaju planinarske kuće, a posebno kako se u ovakvim »porodičnim« kućama stvara prijateljska intimna atmosfera, u pravom smislu te riječi. Upravo onakva, kakvu planinari žele! Ova kuća »Prijatelja prirode« na Igmanu poglavljje je samo za sebe, jer je imala presudan značaj u razvoju planinarstva u redovima radnika PTT iz Sarajeva. S pravom se može reći da je veliki broj današnjih aktivnih planinara-poštara prvi put, u svrhu nedjeljne rekreatcije, pošao u tu kuću. Dovoljno je bilo 1—2 odlaska, pa da zavoli planinu i planinarstvo, i da od tada postane aktivan planinar. Svakako, specifičan način razvoja, ali i poučan u isto vrijeme koliko i koristan.

Dugi su putovi po planinama koje su markirali članovi ovog društva, a još su neuporedivo mnogo duži nogostupi i bespuća planina kamo su odlazili u posjetu planinari-poštari. Oni su za proteklo vrijeme organizirali preko 600 izleta sa oko 10.000 učesnika. Učestvovali su na svim do sada održanim tradicionalnim sletovima planinara-poštara Jugoslavije, od 1954. godine do danas, a dva puta su bili sletski domaćini i to 1955. godine na Treskavici i 1960. godine na legendarnoj Sutjesci-Tjentistu. Oni su vrijedni saradnici ove popularne i korisne međudruštvene planinarske manifestacije. Veliki broj članova ovog društva uzeo je učešće u poznatim partizanskim marševima planinara-poštara, koji se održavaju svake godine u jednoj od naših narodnih republika, dok su preko 10 članova nosioci posebnih spomen znački, koje se dodjeljuju za trogodišnje učešće u ovom maršu. Mladi članovi »Prijatelja prirode« već pet godina, svake godine priređuju partizanski marš preko historijske Zelengore »Putevima proletera« od Kalinovika do Sutjeske.

Osim toga, ekipa od 5 članova (Vlado i Silva Bogdanović, Avdo Jelačić, Mustafa Piljević i Dragan Jakovljević) prvi su ekipno obišli Sarajevsku transverzalu. To je jedina ekipa koja je prošla transverzalni put uopće za četiri godine postojanja ove transverzale.

Tokom proteklih 10 godina ovo društvo je, pored ostalog, znatnu pažnju posvetilo uzdizanju mladih članova. Održano je jedanaest seminara i kurseva, na kojima je preko 100 mladih članova steklo osnovna znanja i ovladalo vještinama iz oblasti planinarstva, smučarstva, pružanja prve pomoći unesrećenim u planini i dr.

Istini za volju, moramo priznati da PD »Prijatelj prirode« ima najlepše i najuredniye društvene prostorije od svih 13 planinarskih društava u Sarajevu. Ovome treba dodati da se te prostorije i te kako koriste, jer su mjesto rada, sastanaka, dogovora, a uz to i mjesto zabave i razonode, što nije čest slučaj kod drugih naših društava.

Na međudruštvenom sastanku, koji je nedavno održan na vrhu Trebevića uz prisustvo predstavnika planinarskih društava-poštara iz Zagreba, Niša i drugih mesta, kao i predstavnika ostalih planinarskih društava iz Sarajeva, članovi uprave »Prijatelja prirode« istakli su da je ova jubilarna godina, po dosada postignutim rezultatima, dostojna toga epiteta, kao i da su postignuti uspjesi rezultat zalaganja svih članova, posebno članova uprave na čelu sa Branković Milivojem, dugogodišnjim predsjednikom društva-inache istaknutim planinarkom i poznatim planinarskim radnikom.

Mnoga čestitanja, dobre želje, prigodne i telegrame primili su ovih dana slavljenici sa svih strana, ali su im od svega najdraži pokloni zlatne, srebrne i brončane značke, koje su dobili od Saveza planinara Jugoslavije i Bosne i Hercegovine, jer su one odraz zvaničnog priznanja za uspješan 10-to godišnji rad svim članovima ovog društva, posebno onim koji su dobili te značke.

Međutim, dosadašnji uspjesi bit će poticaj za dalji rad na jačanju i širenju planinarstva, ne samo u gradu podno Trebevića, nego i u drugim mjestima. Najveća je želja, koju članovi kane ostvariti još ove godine, da se osnuju planinarska društva pri ostalim, naročito većim radnim kolektivima PTT u Bosni i Hercegovini kao što su Mostar, Zenica, Banja Luka, Tuzla i dr. U tome poduzete su već potrebne mјere. Vjerujemo da uspjeh neće izostati.

Prof. dr Mihajlo Pražić

Planinski vestnik 1961.

1961. godište u mnogočemu se po svom sadržaju razlikuje od 1960. godišta, koje sam prikazao u »Našim planinama« br. 7–8, 1962. Uz niz uobičajenih planinarskih članaka sa tematikom iz Alpa i slovenskih gora i planina, koji svojim oblikom, sadržajem i načinom pisanja odgovaraju prosjeku sličnih članaka i u »Našim planinama« i u »Planinskom vestniku«, Marijan Lipovšek je u 3 opširna članka opisao svoj obilazak engleskih i škotskih brda, planina, krajeva i jezera na deskriptivno reporterski način, pa ga ni ljepota škotskih jezera (Loch ne znači morski zaljev, kao što to misli autor, nego ta riječ dolazi od latinske riječi lacus, što znači jezero), ni naročita, hladna ljepota dalekoga Skya nisu mogli potaci na to, da u pisanju promjeni osnovni ton.

Dr. ing. Franc Avčin u članku »Nesreće pri skijanju« načeo je važno poglavljje sportske traumatologije specijalno, a sportske medicine općenito, koje je iz sasvim nerazumljivih i neopravdanih razloga i kod Slovenaca i kod nas odviše zanemareno.

Tone Iglic u članku »Nekoliko misli o treningu plezalaca« nabacio je pitanje treninga s obzirom na fizičku kondiciju, pa je poželjeti, da se i o tom pitanju nađe kod nas i više i češće odgovarajućih članaka.

Aleš Kunaver je u odmijerenom, stilski dotjeranom članku »Odmevi« podijelio učitvu, no zato ipak oštru lekciju neukusnoj nadmenosti, pa i bahatosti dvojice švicarskih autora povodom registriranja naših himalajskih uspjeha.

Srećko Logar se u lijepo koncipiranom članku »Melanholička planinska razmišljanja« dotakao prodiranja motorizacije u Alpe, ovaj puta na Mangart, zauzevši ma da, kako i sam ističe, nešto melanholičan, no zato ipak ispravan i realan stav.

Miran Marusig, za koga sam već povodom njegovog jednog članka u 1960. godištu istakao, da je odviše fragmentarno postavio problem, kako i zašto pojedinci prestaju planinariti, u ovom godištu je priopćio 3 članka. Jedan od tih, »Karavana«, originalan, ma da na žalost promašen i neuspisao pokušaj scenskog dialoškog tretiranja alpinističke problematike, postavljen je, rekao bih, na brzinu i bez većih kako literarnih, tako i sadržajnih premissa. Članak međutim »Disertacija znanstvenika Anatola Lucerne« čudan je, paškvilozan, neukusan, neumjestan pokušaj ismijavanja i izrugivanja, ja ne znam koga, no svakako nekoga, pretpostavljam, jednom dijelu čitalaca poznatoga planinara, i teško je naći opravdanje za ovakav oblik publikacije u planinarskom časopisu.

Ivan Tominec dao je toplo i lijepo napisani člančić u spomen botaničara Rajka Justina, koji je stradao na Triglavu 18. VIII 1938. g. Članak na žalost sadrži nekoliko nepotrebnih netačnosti, baziranih na krivim podacima Branka Pegana. Ja sam u svom nekrologu (Vidi »Hrvatski Planinar« god. 1939. br. 2.) točno opisao kako je stradao Rajko Justin, no osim toga sam izložio i zašto je stradao i zašto je morao stradati. Tada sam načeo važan problem gerontoalpinizma, tj. postavio sam pitanje okvira i fizičkog dometa staraca u alpinizmu i planinarstvu. Koliko mi je poznato, ni povodom Justinove smrti, a ni kasnije, to pitanje, ma da je i danas jednak aktuelno, a možda i aktuelnije, nije više raspravljano.

Alpinistika je i u ovom godištu zastupljena sa nekoliko priloga. Možda je naj-karakterističniji i najimpresivniji članak pokojnog IVE Reya »Iz mojih stijena«, koji sadrži nekoliko veoma toplih, intimnih, stilski i psihološki bespriječornih pasusa. Uzmemo li međutim u obzir, da u općem broju naših planinara ima razmjerno veoma malo penjača, ne znam, kako na obične planinare-čitače djeluje taj lijepi članak, i dva broja kasnije u istom godištu nekrolog, inače lijepo napisan, tome istom penjaču, koji je u međuvremenu stradao u jednoj turi. U ovom godištu ima osim toga nekrologa još i nekoliko drugih nekrologa nastradalim penjačima. S time u vezi osvrnuo bih se i na članak Stanka Klinara o Marijanu Prevcu. Pokojni Marijan Pre-

vec, »gorski samotar«, možda je bio dobar penjač, a možda i dobar pjesnik, no čovjek, koji je bio toliko introvertirano preokupiran, a čini se i psihički aberiran, koji je među svojim pjesmama napisao i stihove:

cilja ni pred mano,
duša pusta, prazan um.
Mene muči neprestano
pustega življenja šum.

Takav čovjek je i postao penjač, da što upečatljivije i intenzivnije bježi i od života i od ljudi, pa mi se ne čini zgodnim glorificirati njegovu smrt u stijeni, barem ne na stranicama planinarskog časopisa.

Ugodno osvježenje i iznenadenje predstavlja lijepa, topla, lirska dobro postavljena, snažna i zaokružena pjesma »Smrt u stijeni«, Darinke Veselić, koja je objavljena kao nekrolog alpinistima Bojanu Zajcu i Domnu Solarju.

Slovensko planinarstvo pokazuje zadivljujuće poštovanje prema svojim osnivačima i ponekim živim seniorima-planinarama. Za pohvalu je način kojim Zoržut Ladvik priopće i komentira prepisku dra Juliusa Kugya i poželjeti je, da i mi podemo stopama slovenskih planinara, pa da s vremena na vrijeme bacimo poneki pogled i na naše velikane i naše osnivače planinarstva, koji svojim djelima ni malo ne zaostaju za slovenskim pionirima planinarstva.

Ne malo prostora uzeo je dugački, u ovom godištu i ne završeni historijat alpinističkog kluba »Skala«, koji je napisao dr Vladimir Škerlak. Eksodus i formiranje zasebne alpinističke grupe i kasnijeg društva »Skala«, njen život, njeno djelo i njeno konačno ugasnuće, a to je period od više nego dva decenija, krupno je poglavje slovenskog planinarstva, kome je Škerlak posvetio mnogo truda, mnogo vremena i mogo prostora, a da nije uspio pronaći ni najbolji odnos prema svim tim zbivanjima, niti najsretnijih kriterija s obzirom na kritičnost i objektivnost u komentiranju pojedinih zbivanja. Autor je iz nepreglednog materijala, publicističkog, zapisničkog, kao i inog, odabrao često puta potpuno nebitne elemente, po neki put je krupnim pitanjima davao jednostrane komentare, a pitanju isključenja Debelakove i Deržaja dao je nepotrebam, nedorečen, pa i nezgodan prizvuk. Isto tako je u ovom prikazu na čudan način prošao dr Henrik Tuma sa svojom knjigom »Pomen in razvoj alpinizma«. Nije zato nikakvo čudo, da se grupa od 28 seniora Skalaša u 8. broju od ove godine veoma oštro i u planinarskoj literaturi neuobičajeno ogradila i osudila ovakovo izbličavanje nedavne i sveže prošlosti slovenskog planinarstva.

Citajući Škerlakovu »Zgodovinu Skale« nehotic sam uspoređivao eksodus »Skale« sa eksodusom naše zagrebačke grupe mlađih i mlađih planinara iz »Hrvatskog planinarskog društva«, koja je osnovala zasebno društvo »Sljeme«. Iako je to bilo, kronološki promatrano, nešto kasnije od »Skale«, ipak je dobar dio motiva i elemenata bio isti kao i kod Skalaša. »Sljeme« je kod nas u Hrvatskoj »ceteris paribus« odigralo kao i »Skala« u Sloveniji značajnu, važnu i u svom prvom razvoju nadasve progresivnu ulogu, da nakon toga polako prede u inaktivnost i da konačno najprije zamre a onda poput »Skale« nestane.

Nameće mi se misao, da bi kod nas bilo skrajnje vrijeme da se netko prihvati, doduše zamašna i odgovorna, no važna i neodlučna posla, da prikaže našim novim generacijama planinara, što se zbivalo u planinarstvu Hrvatske od 1919. do 1938. godine; kako je došlo do osnivanja »Sljema«, a nešto kasnije i »Prijatelja prirode«; što su ta dva društva odnosno te dvije grupacije planinara u ono vrijeme značile u okviru hrvatskog planinarstva, što su napravile i postigle i zašto je »Prijatelj prirode« promašio, a »Sljeme« tek djelomično uspjelo a onda nestalo. Taj je zadatak upravo danas veoma urgentan jer još ima nekoliko živih osnivača i »Sljema« i »Prijatelja prirode«, koji bi mogli autoru za takav rad prije svega dati potrebnu pomoć, pa i djelomice dokumentaciju, no koji bi osim toga mogli — uvuku li se u ovakav obiman, složen i delikatan rad stanovite grieške, pogrešne interpretacije ili historijski krivo shvaćene dedukcije, poput Škerlakovih u »Zgodovini Skale« — na vrijeme sve to ispraviti.

IZ NAŠE ZEMLJE

PROSLAVA 50-GODIŠNICE GORSKE REŠEVALNE SLUŽBE

U dolini Vrata sukupili su se 4. srpnja spasavaoci i drugi ljubitelji naših planina da proslave 50-godišnjicu djelovanja Gorske reševalne službe. Već dan ranije počeli su stizati učesnici proslave, ali je kiša omela te večeri paljenje kriješova i vatromet. Slijedećeg dana otvorio je proslavu predsjednik Gorske reševalne službe Slovenije dr Miha Potočnik, koji je pozdravio brojne goste, među ostalima člana Saveznog izvršnog vijeća i predsjednika Planinarskog saveza Jugoslavije dra Marjana Brecelja, predsjednika Planinske zveze Slovenije Fedora Košira i ostale. U daljem govoru dr Potočnik je opisao rad Gorske reševalne službe od osnutka do danas. Rekao je da se posjećivanje naših Alpa u zadnje vrijeme više nego utrostručilo i da je 1960. godine u planinarskim domovima upisano više od 760.000 posjetilaca. Dosada je na hiljadu posjetilaca otpala po jedna nesreća u planinama, a na 50.000 po jedna smrtna nesreća. Zanimljivo je da se najviše nesreća dogodi na srednje teškim i lakšim planinskim terenima, a ne u stijenama. U Sloveniji ima 23 stanice GRS-a sa 236 članova i 34 pripravnika. S njima djeluje i posebna grupa lječnika i vodiča s lavinskim psima. GRS je danas moderno i suvremeno opremljena i tako dobro organizirana da služi kao uzor ne samo ostalim organizacijama u našoj zemlji, već i inozemnim.

Svečaru je čestitao godišnjicu dr Marjan Brecelj i u ime Planinarskog saveza Jugoslavije predao poklon. Zatim je član republičkog Izvršnog vijeća Vladko Majhen izručio Orden republike sa srebrnim vijencem, kojim je predsjednik Tito odlikovao GRS za njeno dosadašnje uspješno i humano djelovanje. Zatim su čestitke izručili predstavnici planinarskih organizacija Hrvatske, BiH, Crne Gore Makedonije i drugi. Predsjednik Planinske zveze izručio je planinarska odlikovanja pedeset i trojici članova GRS-a, među kojima dru Dari Dolari i Francu Erjavšeku zlatne značke Planinske zveze Slovenije, a ostalima srebrne. Slavlje je završeno kraćim kulturno-umjetničkim programom.

PODZEMNA AKCIJA GORSKIH SPA-SAVALACA

Ekipa beogradskih alpinista, članova službe spasavanja Planinarskog saveza Srbije, uz pomoć beogradskih vatrogasnica izvela je velik i neobičan podvig. Sa dubine od 75 metara uspjela je iznijeti Đuru Cara iz Beograda, koji je noću propao kroz neosigurani otvor za provjetranje rudničkih horizonata napuštenog rudnika olova u podnožju Avale kod Beograda. Gotovo čitavo popodne pokušavali su vatrogasci prodrijeti u stari napušteni rudnik. Svi su naporostali bezuspješni. Pomoću Ijestava uspjeli su se spustiti do 45 metara dubine. Tada su u pomoć pozvani gorski spasavaoci. Ekipa od sedam članova odmah je izašla na mjesto nesreće. U jamu se prvi spustio Mirko Stoičević, koji je sa ostalim članovima ostao u vezi preko telefona. Prvi je stigao do unesrećenog spasavac Saša Rogulić, koji je javio na površinu da se radi o teškoj ozledi na glavi. Zatim se u jamu spustio dr Ivan Stojanović, načelnik Gorske službe spasavanja Srbije, koji je ukazao ozlijedenome odmah prvu pomoć. Poslije dvanaest sati dramatičnih napora pod najtežim uslovima ozlijedeni čovjek je izvučen na površinu zemlje i prevezen u bolnicu gdje je zadržan na liječenju.

ARHIV PD »MOSOR« U SPLITU

U svibnju 1962. godine je sreden arhiv PD »Mosor« u Splitu. Društvo »Mosor« osnovano je 1929. godine. To je prvo planinarsko društvo u Splitu, jedno od tri prva u Dalmaciji (»Liburnija« u Zadru, »Mosor« u Poljicima). Od prva tri društva je jedino, koje i danas postoji. Ima interesantan historijat, važan za pregled razvoja planinarstva u Dalmaciji uopće, a grada Splita napose. Niz planinarskih društava na području Dalmacije i jednog dijela Bosne je osnovano suradnjom i pomoći članova PD »Mosor«. Pomoći u osnivanju, razvoju i suradnji na području planinarstva, bila je stalno jedna od osnovnih metoda u radu i životu društva »Mosor«.

Historijat društva bogat je i interesantan. Osnivanje i rad niz sekcija i od-

sjeka u okviru društva, njihov rad i do-
stignuća, te aktivnosti ne samo na pla-
ninarskom polju, čine historijat društva
bogatim i poučnim. Arhiv društva u cje-
lini je sačuvan, osim 1931. godišta i vre-
mena od 1941—1945. godine. Arhiv je od
osnutka društva do 1941. bio uredno vo-
den i sredivan. Uz arhiv je bila i društvena
biblioteka i foto-teka (zbirka fotogra-
fija iz života i rada društva). Foto-teka
je skoro sva nestala, osim par snimaka.

Arhiv je do 1962. godine bio prilično
nesređen radi ratnih prilika, seljenja i
preuređivanja društvenih prostorija, kao
i zbog pomanjkanja prikladnog smješta-
ja. Zahvaljujući članci Kriška Ljiljani,
1962. je nabavljen odgovarajući ormari za
arhiv i biblioteku. Arhiv i biblioteku je
pregledao, sredio i inventarizirao Vicko
Dulčić.

Arhiv je sada sređen i pruža mogućnost
za proučavanje građe o razvoju i djelovanju
PD »Mosor«, te planinarstva u
Dalmaciji i jednom dijelu Bosne. U nje-
mu ima materijala za proučavanje rada i
biografija istaknutih planinara Dal-
macije kao i materijala korisnog za his-
toriju grada Splita. U inventaru arhiva
je zaveden sav arhivski materijal.

U arhivu se među ostalim nalaze knji-
ge posjeta planinarskim domovima na
Mosoru počevši od 1933. godine, zapisnici
godišnjih skupština od 1937., dnevnicu iz-
leta od 1929., knjiga održanih predavanja
od 1929 — 1938., materijali o pok. prof.
U. Girometti, predsjedniku »Mosora« do
1939., nacrti i dokumentacija o gradnji
društvenih objekata od 1928., arhiv pla-
ninarske sekcije i speleološkog odsjeka u
Dugopolju i Klisu. Zajedno sa arhivom
uređena je i društvena biblioteka, koja
posjeduje osim knjiga i kompletna go-
dišta planinarskih časopisa.

Vicko Dulčić

PLANINARSKA PREDAVANJA U SPLITU

Svakog četvrtka u prostorijama PD
»Mosor« u Splitu održavana se predava-
nja, većinom popraćena dijapositivima.
Dobili smo izveštaj o predavanjima odr-
žanim u prvom kvartalu ove godine. Teme
predavanja su bile: Dolomiti (Stanko
Gilić), Prokletije — biljni fenomeni (Nik-
ša Vučetić), Prokletije — put (Zvonko
Kovač), Troglav (Zvonko Kovač), Kla-
sični usponi u Alpama (Boris Kulic —
Malac), Sjeverna strana Mosora (Vicko
Dulčić), Otok Brač (Nikša Pjasevoli), Dal-
macija (Branko Bužančić), Cerovačka spi-
lja, Dolina Cetine (prof. Marović), Ris-
njak — Snježnik (Nikša Vučetić).

Vicko Dulčić

POŽARI NA DINARI

Dne 10. rujna ove godine pojavio se
na Dinari, najvišoj planini u NR Hrvatskoj,
veliki šumski požar, koji je trajao
gotovo tjedan dana. Treći dan, kada je
vatra bila najjača, iz Knina se moglo
promatrati, kako se dim diže na neko-
liko mjeseta. Kako se požar proširio i pri-
nio preko golog vrha Dinare, nije još ni
danjas jasno. Kad je počeo mrok iz Knina
se moglo promatrati žarišta vatre u pla-
nini. Na strani prema Vrlici požar se
spustio do pola planine. Gradani su se
zaustavljali po ulicama i svuda se čulo:
»Gori Dinara!« Miris paljevine osjećao
se čak u Kninu, donešen zračnim stru-
janjima. Moglo se nabrojiti jedanaest žari-
šta i svakome je bilo teško vidjeti ovaj
požar. Stravični krijesovi ponukali su
ljude u komuni na brzi dogovor. U toku
noći vatrogasci, planinari, pripadnici Ar-
mije, Narodne milicije i lugari krenuli
su na Dinaru da likvidiraju žarišta šum-
skog požara. Iako je vrijeme srećom bi-
lo tiho i bez vjetra ipak su zračna stru-
janja u planini noću prenosila vatru pu-
tem suhog lišća. Kroz suhu travu i sta-
ro granje vatra je puzala jarugama i
škrapama, uvlačeći se u sve procjepe
užarenog kamenjara, stvarajući nova žari-
šta i osvajajući požarom nove površi-
ne, pa se toliko rasirila da je postojala
opasnost da bude zahvaćena i šuma do
20 metara visokih borova koja se nalazi
u Podičima. Najduže se vatra održala u
području Crvenih Greda, jer im je zbog
strmine bilo vrlo teško prići. Nažalost,
požar na Dinari nije ovog ljeta bio jedi-
nini u našim planinama. Čitav niz ma-
njih i većih požara opustošio je Učku,
otočne planine, Grmeč itd, tako da će
prošlo ljetu u analima naših planina os-
tati zapisano crnim slovima.

SKUP GORSKIH SPASAVALACA I SKUPŠTINA IKAR-A NA VRŠIĆU

Skup Gorskih spasavalaca prilikom
skupštine internacionalne Komisije GSS
(IKAR), se održao od 2. do 6. IX 1962 godine
na Vršiću u organizaciji GRS —
Slovenije.

Dne 2. IX 1962 navečer je domaćin dr
M. Potočnik, pročelnik Komisije za GRS
— PZS, otvorio skup. Prisutne je poz-
dravio dr Campbell — predsjednik
IKAR-a.

3. IX dopodne vršene su komparativne
demonstracije rada sa vitlom. Prikazani
su švicarski, njemački, austrijski i do-
maći modeli. Pri radu sa vitlima učestvo-
vali su svi spasavaoci. Demonstracije su
vršene na dva mjesta: najprije u stije-

nama Robičja, a zatim — da bi sva vitla mogla raditi pod istim tehničkim uvjetima — u stijeni Mojstrovke (iznad bunkera). Osim rada sa vitlima demonstrirano je i podizanje sa koloturom.

Istoga dana popodne izvršena je detaljna analiza pojedinih konstrukcija vitla — na osnovu koje će Komisija za opremu IKAR-a donijeti svoje preporuke.

Prednosti austrijske konstrukcije vitla takođe su očite, da će ta konstrukcija zadržati preim秉tvo pred ostalima.

Također je po W. Marineru i Gramingeru demonstrirana t. zv. univerzalna nosiljka (IKAR Trage) koja se kod nas kratko naziva »Mariner«. Nova nosiljka sadrži niz konstruktivnih promjena i nadopuna, koje bi se kratko sažete sastojale u: izbjegavanju svih poprečnih pregrada na donjoj strani »Marinera«, daljnjem skraćivanju nosiljke, ugradnji limene konstrukcije (poput Akje) i mogućnosti iznošenja unesrećenog zajedno s dijelovima za imobilizaciju. Cijevi koje služe za klizanje nosiljke — znatno su ojačane na kliznom dijelu. Nosiljka je vrlo brižno izrađena i jedva da se samo po gruboj sličnosti može usporediti s primjerima koje upotrebljava naša GSS. Cijena je oko 500.— DM.

Nakon demonstracije »Marinera«, A. Kunaver je prikazao prototip svoje konstrukcije, također univerzalne nosiljke, koja je izrađena sa težnjom, da unesrećenom pruži maksimalnu udobnost s medicinskog gledišta. Iako ovaj prototip još nije dotjeran, predstavlja novitet obzirom na lječničku gledišta o položaju unesrećenog. Diskusija nije rasčistila ove poglede. Značajna je napomena Gramingera — da su slične nosiljke prije 30 godina prethodile IKAR nosiljci. Navećer su prikazani filmovi o spasavanju na ledu, o spasavanju ispod lavina kao i školski film o penjačkoj tehnici. Dne 4. IX 1962 prije podne nakon informiranja o radio uredajima koje upotrebljava GSS prišlo se ispitivanju funkcioniranja švicarskih KV primopredajnih stanica, zatim domaće KV »Phonoport« (Institut za elektroveze — sada »Iskra« — 1.050.000.— din komad) stanice, KV stanica proizvod druga Jeglića (350.000.— komad) i konačno UKV stanica japanske proizvodnje (50 \$). Pokusi su izvršeni na Sljemenu, Mojstrovki i Prisojniku sa centralom na Vršiću. Sve stanice su se pokazale dorasle svojoj namjeni. Poslije podne je prof. dr Derganc održao referat o pružanju prve pomoći unesrećenima u planini. Nakon toga je dr Končan referirao o pružanju prve pomoći s posebnim osvrtom na transport unesrećenog

u planini, a dr Robić je prikazao novi način reanimacije umjetnim disanjem usta na usta ili nos s novim načinom masaže srca.

Nakon ovih referata se razvila vrlo živa, plodna i zanimljiva diskusija između liječnika, te između spasavalaca i liječnika. Vrlo su interesantna zapažanja, koje je iznio i demonstrirao dr Campbell. Istoga dana navečer je prof. dr ing. Avčin prikazao seriju svojih color-diapozičiva turističkog karaktera.

Dne 5. IX 1962 je za članove IKAR-a započelo zasjedanje te organizacije u plenumu i po komisijama. Za ostale je dr Dolenc izvršio demonstraciju i vježbu novih metoda za reanimaciju, koje je prikazao na vrlo prikladnom modelu — lutki prirodne, ljudske veličine. (norveška proizvodnja).

Sa time je praktičan rad ovog međunarodnog skupa Gorskih spasavalaca priveden kraj.

Osim GRS Slovenije, koja je kao slavljenik svoje 50-obljetnice bila domaćin ovog IKAR-skupa i prisustvovala mu sa 50 učesnika, skupu su prisustvovali spašavaoci iz Francuske (profesor Germain), Njemačke (Graminger), Švicarske, Austrije (W. Mariner), Južne Tirolske i promatrač iz Poljske. Od PSJ je praktičnom radu prisustvovalo dr Ivo Stojanović, a iz PS B i H drug Tabaković. Od domaćina su se našla na okupu mnoga poznata imena GRS: dr Potočnik, dr Dolar, dr Robić, dr Končan, dr Dolenc, dr Vavken, prof. dr ing. Avčin, Praček, Mahkota, ing. A. Kunaver, Jeglić, J. Čop, Kollar, Morej Veninšek i mnogi drugi.

Veliki je propust što GSS—PSH nije uopće posjedovao program ovoga skupa, te što nije uputio na nj više gorskih spasavalaca i liječnika.

Takovo obilje izvanredno vrijednih informacija od najmjerodavnijih stručnjaka iz svih alpskih zemalja rijetko kada se može naći u našoj neposrednoj blizini

Ismet Baljić

III JUGOSLAVENSKI SPELEOLOŠKI KONGRES

Kako smo već javili u prošlom broju, u organizaciji Speleološkog društva Bosne i Hercegovine održan je od 21—27. 1962. god. u Sarajevu III. Jugoslavenski speleološki kongres. U programu Kongresa bila su prvo predavanja i referati s područja istraživanja krša, a iza toga održana je četverodnevna demonstracija (ekskurzija) po Bosni i Hercegovini.

Radu Kongresa prisustvovalo je preko 80 speleologa i istraživača krša iz Slo-

venije, Hrvatske, Srbije, Makedonije, Crne Gore, te Bosne i Hercegovine. Kao gosti Kongresu su između ostalih prisustvovala tri speleologa iz Poljske, kao i predstavnici privrednih institucija iz Sarajeva i JNA.

Kongres se održao u prostorijama Društva inžinjera i tehničara, u kojima je za tu priliku priredena speleološka izložba. Izložbu su uredili i postavili članovi Speleološkog odsjeka PD »Zeljezničar« iz Zagreba zajedno sa Speleološkim društvom Hrvatske. Izloženi rezultati za speleološku istraživanja, fotografije i speleološku literaturu najbolje su prikazali način istraživanja i rezultate rada stotinu speleologa iz Hrvatske. Interes, koji je izložba pobudila bio je najbolji dokaz za opravdanost njezinog postavljanja.

Predavanja su tretirala vrlo široku problematiku krškog područja obradivanu s mnoga aspekta, tako da se na kraju vidjelo, da je čisto istraživačka djelatnost — istraživanje pećina i jama — premašio obradenu na ovom Kongresu. Gotovo sva predavanja bila su popraćena projiciranjem dijapositiva, crno bijelih ili u koloru — već prema mogućnostima autorâ. Diskusije, koje su se nadovezivale na svako predavanje pokazale su ne samo interesu učesnika Kongresa, nego i dobro poznavanje problematike krša u našoj domovini. Stručne teme i stručna problematika ovog je puta bila nadopunjena i s nekoliko čisto tehničkih detalja istraživanja podzemlja, kao na primjer: Alja Salihović »Primjena geodetskih metoda premjeravanja u speleologiji« i dr R Gašparović »Snimanje i trodimenzionalno prikazivanje speleoloških objekata«. Na kraju prvog radnog dana Kongresa učesnici su imali zaista rijetku priliku, da vide i slušaju predavanje prof. dr V. Bohinca, »Uz dolinu Notranjske rijeke« popraćeno izvanrednim stereoskopskim kolor-dijapositivima Franci Bara iz Ljubljane.

Na kraju radnog dijela Kongres je izabrao novo sjedište i odbor Speleološkog saveza Jugoslavije (Sarajevo i sarajevski speleolozi), a svim speleolozima je preporučeno, da se u narednim godinama što intenzivnije posveti istraživanju našeg krša, kako bi na Treći svjetski speleološki Kongres (koji će se za nekoliko godina održati kod nas) došli sa što više vrijednih rezultata. Naredni, četvrti Jugoslavenski speleološki Kongres, održat će se na teritoriju NR Makedonije.

Drugi dio Speleološkog kongresa bila je terenska demonstracija. Iz Sarajeva speleolozi su otputovali do brane na Jajblanici, a iza toga do vrela Bosne u bli-

zini Mostara. Preko Fatničkog i Dabarškog polja i vrela Trebišnjice kod Bileće došli su u Trebinje. Ovo je mjesto izabrano kao ishodišna tačka za upoznavanje s velikim hidroenergetskim sistemom Trebišnjice. Razgledano je mjesto izgradnje brane u Grančarevu, braña Gorica, Mokro polje, Mlini i Plat kod Dubrovnik-a i vrela Omble. Svakako, najznačajniji dio terenske demonstracije bio je obilazak i razgledanje pećine Vjetrenice kod Zavale u Popovom polju, koja je nekoliko dana prije dolaska speleologa elektrificirana u dužini od preko 500 m. Iz Trebinja povratak je vodio u Sarajevo preko historijskog Tjentišta.

III Jugoslavenski speleološki Kongres nedvojbeno je pokazao, da krš i krški fenomeni, po kojima je Jugoslavija klasičan primjer u svijetu, iz dana u dan postaju sve poznatiji za naše istraživače, da je danas sve veći broj istraženih pećina i jama, da u cijelokupnom privrednom razvoju i upoznavanju bogatstva naše domovine, pomoć speleologa igra značajnu ulogu. Zbog toga moramo priželjkivati, da i dalje speleološka istraživanja budu što plodonosnija i uspješnija, da problema i nepoznanica u kršu bude što manje, a podzemno bogatstvo krša da bude u potpunosti iskorišteno.

Prof. Srećko Božičević

DOM NA JEZERCU U PRENJU PROPADA

Prošlogodišnji jesenji dani, koji su obilovali padavinama i nevremenom, nainjeli su veliku štetu planinarskoj kući na Jezercu u Prenju. Veoma jaki vjetar, koji je inače poznat na ovoj hercegovačkoj planini, tih dana odnio jedan dio krovne konstrukcije zajedno sa limom. Snijeg, koji je padao tih i narednih zimskih dana, prekrio je odnešeni dio krova, tako da se sve do kopnenja snijega nije znalo gdje i u kakvom se stanju nalazi ta konstrukcija. U kasno proljeće, kada se snijeg otopio, dio drvene krovne konstrukcije ležao je pored kuće dok su limene table, nošene snagom vjetra, pronađene dalje od kuće kao olupine.

Tokom zime i proljeća kroz oštećeni dio krova topio se snijeg i padala kiša, pa je uslijeg toga cijela kuća i namještaj demoliran. Sa unutarnjih zidova i stropa otpao je malter, a posteljina mahom istrunula od vlage. Osim toga, nesavjesni pojedinci (da li obližnji mještani ili neki slučajni prolaznici?) odnijeli su jedan dio posuda i opreme, tako da se u kući nije mogao naći ni osnovni smještaj.

Ipak, zahvaljujući nesobičnom radu i zalaganju planinara iz Mostara članova PD »Prenj«, koji održavaju ovu kuću, i Planinarskog saveza Bosne i Hercegovine kuća je privremeno osposobljena, i u njoj je održan alpinistički tečaj za početnike, koji je pohadalo 40 mlađih planinara iz Bosne i Hercegovine.

Međutim, za dalju egzistenciju ove kuće izvršeni radovi nisu nikakva garantija, jer ona se nalazi u takvom stanju da bez veće i solidnije adaptacije, možda i rekonstrukcije, ne može biti ni govor, da izdrži predstojeće zimske nevrijeme na Prenju. Uostalom, to potvrđuje i dosadašnje iskustvo, da bez jakе krovne konstrukcije, vrata i prozora, kuća ne može odoliti nevremenu, usprkos činjenici da su njeni zidovi sagrađeni od kamena.

Istina, za solidniju adaptaciju i rekonstrukciju Planinarsko društvo »Prenj« i Planinarski savez Bosne i Hercegovine za sada nemaju dovoljno materijalnih sredstava, ali treba na svaki način nastojati da se pronađu ta sredstva, kako bi se ovaj objekat sačuvalo od dalgog propadanja i potpunog uništenja.

U. Beširović

PLANINARSKA GRUPA EKONOMSKE ŠKOLE U ČAKOVCU

Među raznovrsnim vanškolskim aktivnostima učenika Ekonomskog škole u Čakovcu, posebno se ističe rad planinarske grupe, odnosno, Društva mlađih planinara, izvidača i ferijalaca. Ljubav prema prirodi, izleti koje nestrpljivo očekuju i društvenost zbližili su ove mlađe ljude, okupili ih i stalno ih potiču iz dana u dan u nove aktivnosti. Možemo slobodno kazati, da je ova omladinska planinarska grupa jedna od najaktivnijih u Hrvatskoj.

Krupa djeluje već tri godine. Ona svake godine sastavlja plan izleta i drugih zajedničkih akcija, kojima je obuhvaćeno i učešće u raznim prigodnim društvenim i političkim manifestacijama. Ovakvo organizirani rad dao je i željene rezultate. Skoro punе dvije hiljade učesnika u tridesetak izleta organiziranih u tri godine — impozantne su brojke. Za pojedine izlete prijavljuje se mnogo više učesnika, nego ih može poći. Posljedica je to mnogih lijepih uspomena, ponesenih sa uspona na planine Hrvatskog zagorja i Slovenije, sa raznih marševa. Zasluga je to brižljivo pripremljenih izleta.

Pored većih izleta, u Kranjsku Goru, Pohorje, Sutjesku, Tjentište, kao i u skoro sva izletnička i planinarska mjesta Zagorja, organizirano je i više izleta bicikлизma u bližu okolicu Čakovca. Omladina škole naučila je voljeti prirodu, kako onu atraktivnu, tako i onu koja se svakome nalazi na dohvat ruke.

Aktivnosti mlađih planinara treba pružiti i rad na stvaranju vlastitog planinarskog inventara, uključujući tu šatore i drugu opremu. Sredstva se prikupljaju organiziranjem školskih tombola uz zabavne programe prigodom NOve godine i drugih praznika. Čisti prihod uložen je ne samo u opremu, već često i u pružanju novčane pomoći učenicima pojedinih izleta.

Omladina međutim priprema i jednu posebno vrijednu akciju — obilježavanje prvog planinarskog puta u Medimurju, od Čakovca pa do Željezne gore ili Štrigove, pa do Vučkovca i Murskog Središća. Predviđena je i gradnja jednog privremenog vidikovca na tom putu. Negovo obilježavanje približilo bi turistima, ustvari najširem krugu radnika i omladine, lijepe, ali ipak nepoznate krajeve.

Spomenimo još na kraju da su mnogi planinari ove škole ujedno i članovi Planinarskog društva »Železna gora« i da je rad tog društva praktički manjeviše rad planinarske grupe omladine Ekonomskog škole.

I stvarno, omladina ove škole, a isto tako i prof. Merlić, kojemu je rad s omladinom, naročito van nastave u slobodnom vremenu, postao najdraža razonoda, u punoj mjeri pokazuju kako treba da se radi.

SPELEOLOŠKA AKCIJA PRILEPSKIH PLANINARA

Planinarsko društvo »Zlatovrv« u Prilepu, koje broji oko 1.800 članova, ima vrlo agilnu Speleološku grupu, koja se bavi istraživanjem spilja u području Mariova. Nakon istraživanja Gradiške tumbere, prastarog naselja kod sela Gudakovo, istražena je u saradnji s Narodnim muzejom u Prilepu spilja Pešta u blizini istog sela. Speleolozi su prodrli preko 80 metara duboko u spilju i otkrili nešto keramike i ljudskih kostiju, što je preneseno u muzej radi istraživanja. Prema izjavi učesnika spilja se odlikuje neobično lijepim spiljskim nakitom. Istraživanja će se nastaviti.

IZ INOZEMSTVA

POLJACI U HINDUKUŠU

Sredinom srpnja oputovala je iz Varšave poljska alpinistička ekspedicija koja namjerava da se popne na do sada neosvojena dva vrha u gorju Hindukuš, visoka preko 7.000 metara. Voda ekspedicije je Stanislav Bjel. Poljaci će početi uspon iz jedne doline koja se nalazi oko 40 kilometara istočno od Nošta. Prema indijskoj karti, napravljenoj još prije trideset godina, tamo postoje dva vrha od preko 7.000 metara, na koje do sada još nije stala ljudska nogu. Jedna talijanska alpinistička ekspedicija pokušavala je 1959. godine osvojiti ove vrhove, ali je odustala konstatiravši da su ovi vrhovi potpuno nepristupačni za čovjeka. Učesnici poljske ekspedicije međutim vjeruju da će uspjeti ustanoviti tačnu visinu tih vrhova, da će obaviti kartografske i geomorfološke radove za Poljsku akademiju nauka i da će sakupiti naučni materijal i primjerke faune za muzeje svoje zemlje.

BRITANCI NA PAMIRU

Mjeseca srpnja proputovala je kroz Moskvu alpinistička ekspedicija iz Velike Britanije koja se sastoji od 12 članova. Ekspedicija namjerava osvojiti najviši vrh u SSSR-u — »Vrh komunizma«. Cilj britanskog alpinista nalazi se u oblasti Pamirskog gorja, a visok je preko 8000 metara. »Na putu ćemo biti 65 dana«, izjavio je po dolasku u Moskvu voda ove ekspedicije, sir John Hunt. «Nećemo upotrebljavati kisik, ali ćemo ga ipak ponijeti za svaki slučaj. S nama će poći i šest sovjetskih alpinista. Posljednjih sedam godina mi smo stvorili vrlo solidan odnos sa sovjetskim planinarima. Mislim da je jedan od ciljeva ove ekspedicije da se on još više učvrsti», rekao je Hunt.

NI DRUGA INDIJSKA EKSPEDICIJA NA MOUNT EVEREST NIJE USPJEЛА.

Vijest o neuspjehu prve indijske ekspedicije na Mount Everest 1960. godine pod pokroviteljstvom indijskog Ministarstva obrane bila je priličan šok za Indijce i s političkog gledišta. Ona se u štampi pojavila paralelno s vijeću iz Pekinga, da je baš onog dana kad je indijska ekipa zbog jakih monsunskih oluja oko 230 metara ispod vrha morala odustati, kineska ekspedicija uspjela je doći na vrh sa sjeverne, još neosvojene strane. Druga ekspedicija od 18 članova, koja je ove godine ponovila pokušaj bila je primo-

rana prije finalnog uspona poslati radijem u Delhi žalosnu vijest o pogibiji Šerpasa Navanga Tseringa. On se zatekao u centru jedne lavine dok je odrižavao vezu između dva logora. Ovogodišnja ekspedicija pod vodstvom Dona Diasa ipak je postigla jedan rekord. Punih šezdeset sati provela je na visini od 8.650 metara, oko 230 metara pod Mont Everestom, uzalud čekajući povoljno vrijeme na temperaturi od minus 40 stupnjeva. Konačno morali su odustati i vratiti se promrznutih nogu, bez prstiju. Po povratku, na Delhijском aerodromu izjavili su novinarima: »Mi smo ubočajene žrtve Mont Everest. On ne bi bio to što jeste — vječni san svih alpinista svijeta — da ne zahtijeva i veće žrtve nego što su naši prsti.«

Savremena trvanja između Indije i Kine oko himalajske granice podstakla su da se alpinistika u Indiji podigla na nevjerljivu razinu. Vijesti o rezultatima ekspedicije iščekivale su se nestručljivo po čitavoj Indiji i poraz ekspedicije bolno je odjeknuo u čitavoj zemlji. Tim više, što je njihova ekspedicija inače bila vrlo dobra, vjerojatno najspremnija i najiskusnija od svih koje su do sada bile na Mont Everestu. Ipak, popularnost alpinizma u Indiji nakon ove ekspedicije još je više porasla i sve veći je broj novih alpinista naročito među oficirima, pripadnicima armije. Zanimljive su izjave članova ekspedicije nakon povratka, koje odišu indijskom filozofijom. »Mogli smo možda savladati put do vrha, ali to bi bio samo put do vrha, ali ne i natrag.« »Kada smo već jednom učinili najbolje što smo mogli, znači da se bolje nije moglo uraditi.« Kada su nastradalog Šerpasa Navanga izvukli teško ranjenog ispod lavine, izvinuo se članovima ekspedicije: »Žao mi je što nisam ispunio svoj zadatak i prenio stvari do logora broj sedam.« Voda ekspedicije major Dias je izjavio: »Moja ekipa odgojena je u sportskom duhu. Penjači su se morali obvezati da će se pod vrhom radije pomiriti s neuspjehom, negoli riskirati da se popnu na vrh pod cijenu života. Bili su disciplinirani i ja im se zahvaljujem, jer je to poučno i za buduće generacije indijskih alpinista.«

NEZGODE AMERIČKE EKSPEDICIJE U HIMALAJI

Početkom maja stigla je iz Katmandua vijest, da su se prilikom uspona na himalajski vrh Gajačung (7.896 m) u ne-

vremenu izgubila četiri člana američke alpinističke ekspedicije. Posljednji puta bili su viđeni kada su se iz najvišeg logora uputili prema vrhu. Prema saopćenju nepalskih vlasti, akcije spasavanja bile su nemoguće zbog snježne oluje. Ekspediciju je vodio profesor Vudrov Vilson, unuk nekadašnjeg američkog predsjednika. Puna dva mjeseca trajale su potrage za nestalim članovima. Tražili su ih na sve strane, po glečerima, čak i helikopterima. Konačno su se sami, nakon 52 dana, polumrtvi od gladi i probuzili do nepalskog sela Kumdang, gdje im je narod pružio prvu pomoć i obavijestio o njima vlasti u Katmandu. Američki alpinisti krenuli su u Himalaje bez vodiča i bez Šerpasa, što ih zamalo nije koštalo glave. Sva četvorica svršili su u bolnici. Tvrde da su se popeli do visine od 7.400 metara, ali da nisu bili dovoljno opremljeni. Slučaj je ocijenjen kao »sreća u nesreći«.

MOUNT EVEREST »ZAUZET« DO 1965!

Ove godine u borbu za osvajanje himalajskih vrhova upustilo se ravno devet ekspedicija. Sedam ih je uspjelo u podhvatima, što se smatra nezapamćenim uspjehom, mada ni jedan vrh nije bio viši od 7.500 metara. Bile su to četiri japanske ekspedicije, po jedna francuska, njemačka, britanska, indijska i američka. Neuspjeh su doživili samo Indijci i Amerikanci. Indijci su nakon neuspjeha tražili od Nepala dozvolu za novu ekspediciju slijedeće godine, ali ih je nepalska vlada obavijestila, da neće moći pokušati uspon prije proljeća 1965., jer su proljetni usponi već dotle rezervirani: 1963. za američku, a 1964. za njemačku ekipu. Južnokoreanci su već također podnijeli molbu za proljeće 1965., ali se Indijci nadaju da su se prijavili prije njih.

FRANCUZI U KORDILJERIMA

Jedna francuska ekspedicija pod vodstvom Claude Maillarda osvojila je 7. kolovoza vrh Šakraražu u Kordiljerima. Ovo je prvi uspon na Šakraražu, 6.000 m visoki vrh udaljen 300 km od Lime. Voda ekspedicije, Claude Maillard, koji nije uzeo učešće u konačnom usponu, rekao je da je ova pobjeda izvojevana pod velikim teškoćama i s velikim rizikom. Ekspedicija je brojala dvanaest alpinista, od kojih su dvojica bili poznati veterani Lionel Terray i Gvido Magnone. 15. srpnja postavljen je osnovni logor. Na konačni uspon alpinisti su krenuli 5. kolovoza iz logora III. i uspeli se na vrh 7. kolovoza. Vrijeme je neobično pogodova-

lo ovom uspjehu francuskih alpinista. Po riječima Lionela Terraya Francuzi se nikada nisu sreli s tolikim poteškoćama. Zahvaljujući samo izvanrednoj kvaliteti leda francuski alpinisti mogli su s uspjehom završiti ovaj poduhvat koji im može poslužiti na čast.

Janko Duić

ALPINIZAM U SSSR-u

Vrlo je teško dobiti neki uvid u alpinizam Sovjetskog Saveza. Vijesti vrlo teško izlaze van granica, tako da mnogi smatraju da alpinizam u Sovjetskom Savezu stagnira. Napokon smo uspjeli dozнати o usponima u 1961. godini, po kojima možemo zaključiti da su vršeni najkvalitetniji usponi. Na prvom mjestu treba svakako spomenuti prvenstveni uspon u sjevernoj stijeni Slobodna Koreja (4740 m). Ovu impozantnu granitnu stijenu su ispenjali Lew Mischajew i partneri u tri dana. Upotrebljeno je preko 150 običnih i lednih klinova. U zapadnom Kavkazu je S. Černoskivin sa partnerima izvršio uspon u 600 m visokoj južnoj stijeni Kirpiča. Jedan ukrajinski navez sa Vladimirom Monogarovim je izvršio priječenje čitavog masiva Koštan-Tau-dih-Tau. U petnaestodnevnom neprekidnom vršenju prijelaza, predeno je 9 vrhova, od toga 5 preko 5000 m. Tura je započela prijelazom sjevero-istočnog grebena Kočan-Tau, gdje je tučeno preko 220 klinova.

400 ruskih alpinista je izvršilo upone na vrhove preko 7000 m, dok je dalnjih 45 izvršilo uspone na vrh 7495, Vrh Pobjeda 7439, Vrh Karla Marxa 6726, Vrh Koršanewskaja 7105 i mnoge druge. Ekspedicija na vrhove Karla Marxa i Vrh 7495 su vršeni uz pomoć helikoptera.

U siječnju 1962. je uspjelo jednoj šestoročanoj grupi da izvrši prvo zimsko priječenje Dombai-Ulgen-masiva (4040 m) u zapadnom Kavkazu. Ova tura je trajala 9 dana, a bila je otežana novim snijegom, jakim vjetrom i temperaturom ispod -30°. Prošlih godina je već bilo nekoliko pokušaja prijelaza, ali su nažalost bili bezuspješni i uzrokovali smrt osmoricu alpinista. Ovogodišnje uspjelo priječenje je vodio poznati sovjetski alpinista Viktor Verobjev.

POVODOM 100-GODIŠNICE AUSTRIJSKOG ALPENVEREINA

Na molbu austrijskog Alpenvereina, a u vezi s proslavom 100-godišnjice njegovog osnutka, donosimo nekoliko podataka, koji ukazuju na značaj ove organizacije za privredu svoje zemlje.

Alpenverein danas posjeduje 265 planinarskih kuća. U dekadi 1948—1958. utrošeno je za njihovu izgradnju i obnovu 37 i pol milijuna šilinga. Samo u sezoni 1960/1 utrošeno je 7 i pol milijuna. U godini 1961. domove je posjetilo 713.124 posjetilaca sa 440.000 noćenja. U 100 godina rada austrijski Alpenverein sagradio je i održavao mrežu putova dugu oko 40.000 kilometara, što otprikilice odgovara opsegu Zemlje oko Ekvatora.

U dekadi 1950—1960 utrošeno je mili jun i pol šilinga na 8.000 km putova. Markirano je i obnovljeno markacija u dužini od 22.000 kilometara, postavljeno 7.000 putokaznih tabla i isto toliko skijaških oznaka. Izdaci za održavanje putova u sezoni 1960/1 iznosili su preko pola milijuna šilinga. Iznoseći ove brojke Alpenverein želi naglasiti korist koju austrijska privreda i promet stranaca u toj zemlji imaju od njegovog rada.

JURIŠ NA MATTERHORN

Sredinom kolovoza ove godine Matterhorn je doživio novi rekord. U jednom jedinom danu popelo se na njegov vrh

(4482 m) dvjestotinje alpinista. Na momente juriš na vrh bio je tako žestok, da su alpinisti morali po čitav sat stajati u u redu, da bi dobili mjesta na malom prostoru na samom vrhu, jer je taj tako malen da nije u stanju primiti sve u isto vrijeme.

USPJEH NA PUMORI-U

7068 m visoki Pumori u Mount-Everest masivu osvojila je 17. maja jedna švicarska ekspedicija. Vodstvo ekspedicije je bilo povjereni Gerhard Lenseru iz Freiburga. Sam vrh je uz navedenog šefa ekspedicije osvojio i poznati švicarski vez Ernest Forrer i Uli Hürlimann.

NIZOZEMCI U HIMALAJAMA

U područje Himalaja oputovala je jedna nizozemska (!) ekspedicija pod vodstvom amsterdamskog geologa dra K. G. Egelera. Ekspedicija namjerava uz znanstvena istraživanja vršiti i kvalitetne uspone u Nilgiri-masivu.

»ZASTO NE RAVNOMJERNO?«

U dvobroju 7—8 »Naših planina« za 1962. godinu na ovom mjestu odštampan je člančić studenta Branimira Sterle-a pod gornjim naslovom. Uz članak je i slika bukve s nekoliko markacija. U kratkom tekstu autor piše na ironičan način o manjkavosti markiranja na Karlovačkoj transverzali »Tragom XIII proleterske brigade«. Tu se među ostalim kaže: »Naime ovako »dobre« (pod navodnicima!) markirana stabla rijetkost su u Zumberku. Planinari koji su taj put markirali kao da su misili: »Svejedno je gdje stavljamo markacije, glavno je da ih stavimo određeni broj.« Dalje se tvrdi da »tu na stotinjak pa i više metara nema nijedne markacije«. U nastavku taj omladinac daje, valjda jer se smatra iškusnjim, neke sugestije o tome kako treba malo više »dobre volje« i truda da se to ispravi i zaključuje s primjedbom da će onda planinari zaboraviti »kako su po šumama i livadama sve u šesnaest tražili ne bi li spajili kakvu spasosnu markaciju.«

Ne želimo ovdje opisivati dobre i loše strane markiranja ove staze od preko 70 kilometara. Međutim, arhiv dopisa karlovačkog PD Dubovac ima više pisama od ljudi i skupina planinara koji su tu transverzalu prošli a u kojim se pismima konstatira baš suprotno. Tako npr. Mešanović Enver u ime drugova iz Sreskog planinarskog saveza iz Sarajeva među ostalim piše: »Transverzalni put je odlično markiran... Prosto smo uživali u lijepim predjelima Zumberačkog gorja.« A u toj grupi bio je s njima takoder i planinar Niaz Kulenović. Milivoj Rihtarić u ime članova PD »Ravnog gora« iz Varaždina s pravom se tuži na neke veće organizacione nedostatke, ali takoder kaže: »Markacije su dobre, teren dobro izabran i planinarskom i u geografsko-etiografskom pogledu. Mi nismo protiv ozbiljne kritike, pa sve umjese sugestije primamo vrlo rado i sa zahvalnošću. Takav je način dopisivanja izabrao na primjer dr Kuno Vidrić, predsjednik PD »Slavija« iz Beograda. On je posve objektivno konstatirao da su prilikom obilaska »Karlovačke transverzale« imali poteškoću u snalaženju jedino na livadi kod raskršća istočno od vrha Gere (kota 1030). To je zaista naša bolna točka. Nema stabla u neposrednoj blizini toga raskršća. Prilikom markiranja tu je bio postavljen stup sa pet putokaza. Za sve važnije smjerove. Kad je stup srušen, postavljeni su putokazi na obližnjoj bukvici, ali su i oni svr redom oborenici i odneseni. Tu su takoder srušena dva stabla na kojima su bile markacije s oznakama smjerova. Pa ipak pravi planinar se i tu sinalazi, pogotovo kad ima pri ruci »Vodič po Zumberku i Zumberačkoj gori«, gdje je i taj transverzalni put u jeklini opisan. U nastavku dr Kuno Vidrić među ostalim piše: »Nama će vaš rad ujedno služiti kao iskustvo u planiranju i postavljanju naše transverzale na planini Tari, gdje naše društvo ima svoj dom.« Tako se piše — drugarsi i planinarski...«

Ove godine markacije na transverzali većinom su obnovljene, ali dakako, na tako dugom putu bit će još mnogo posla da se trasa onako markira kako bi to članovi markacijske sekcije PD Dubovca u Karlovcu željeli.

Kad onda omladinac Branimir Sterle onako piše o tom markiranju, primjetili bi mu da se kao pročelnik omladinske sekcije u svome društvu bar mogao poslužiti tekstom u »Vodiču po Zumberku«, pa ne bi morao tražiti spasosnu markaciju. U »Vodiču« je naime dobro opisan cito taj put. Kad pisac te bilješke kaže da nema markacionih znakova na stotine i više metara, pokazuje da nema osnovne planinarske snalažljivosti da uoči markacije. Ali sve bi mu se to kao neiskusnom moglo oprostiti, ukoliko ga, kako se to nama čini, na tu »foto-vijest« nisu ponukali neki drugi, neplaninarski motivi.

Z. Keler

„Žalosna statistika“

Prije tri godine donijeli smo pod gornjim naslovom statistički pregled o broju pretplatnika »Naših planina« po sjetištima pojedinih planinarskih društava. Donosimo ponovo statistički pregled o broju pretplatnika. Premda je prošlo tri godine, unatoč apelu našeg lista i za ključima svih skupština Planinarskog saveza, statistika pokazuje da se stanje nije popravilo, izuzev u nekoliko mjesta (Zagreb, Split, Karlovac, Rijeka, Pakrac, Varaždin). Neka taj pregled posluži i opet kao kritika rada nekih planinarskih društava i kao poticaj da konačno porade na tome da što više svojih članova pretplate na list. Ako se uzme u obzir, da su u tabelu uračunati i primjerici časopisa koje društva dobivaju automatski, broj pretplatnika je još žalosniji.

Aktivisti naših organizacija trebali bi više koristiti propagandnu vrijednost »Naših planina« i osim toga shvatiti, da časopis teško izlazi upravo zbog malog broja pretplatnika.

Bilo bi od višestruke koristi kad bi planinarska društva nagradivila svoje marljive članove ili pobjednike na planinarskim takmičenjima pretplatom za »Naše planine« kao što su to neke organizacije već uvele.

Društva bi korisno učinila, kad bi u svom mjestu na list pretplatila važnije ustanove, organizacije, kolektive, škole i odgovorne osobe, čija je suradnja i pomoć važna za razvitak planinarstva u dotičnom mjestu. U planinarskom radu trebalo bi se više koristiti snagom koju posjeduje štampa, snagom koja utire puteve, razumijevanje i simpatije.

	1959.	1962.		1959.	1962.
Bjelovar	13	14	Ogulin	4	3
Budinčina	2	1	Opatija	2	4
Čakovec	13	14	Osijek	14	20
Daruvar	6	7	Pakrac	6	13
Delnice	3	4	Pazin	1	1
D. Stubica	4	7	Pregrada	1	1
Drniš	1	2	Pula	1	2
Dubrovnik	2	4	Rijeka	21	37
Duga Resa	2	3	Samobor	6	24
Gospić	1	2	Senja	7	6
Hrašćina	7	2	Sesvete	1	1
Ivanec	15	11	Sisak	5	5
Jastrebarsko	12	10	Slav. Brod	8	16
Karlovac	16	35	Slav. Požega	33	8
Kaštel Suć.	1	2	Split	14	37
Klanjec	1	3	Stenjevec	2	5
Knin	2	2	Šibenik	2	5
Krapina	7	6	Varaždin	33	48
Križevci	6	5	Vel. Gorica	1	1
Kutina	1	1	Virovitica	2	2
Medak	1	1	Vrapče	7	5
Novi Marof	2	0	Zagreb	299	627
Novska	1	0	Zaprešić	1	0
Nova Gradiška	1	2			

U gornjoj tabeli prikazan je broj pretplatnika početkom ove godine na području NR Hrvatske. Broj pretplatnika u NR Sloveniji je slijedeći: Celje 1, Jesenice 2, Kostanjevica 2, Ljubljana 9, Maribor 3, Piran 2, i po jedan pretplatnik u Kranju, Lendavi, Medvodama, Murskoj Soboti, Mužlji, Novom Mestu, Polzeli, Rušama, Štorama i Tržiču.

U NR Bosni i Hercegovini: Derventa 2, Tuzla 2, Vogošća 3, Sarajevo 32, i po jedan u Banjoj Luci, Bihaću, Brčkom, Brezi, Čatićima, Dolcu na Lašvi, Goraždu, Hrasnici, Jajcu, Livnu, Maglaju, Mostaru, Trnovu, Varešu i Visokom.

U AP Vojvodini: Novi Sad 5, Pančevo 2, Subotica 4, Zrenjanjin 2, a po jedan pretplatnik u Topoli, Bečeju, Kovinu, Kulji, Somboru, Srijemskim Karlovциma, Vrbašu, Vršcu i Zemunu.

U NR Srbiji (osim AP Vojvodine): Beograd 30, Čačak 2, Kruševac 2, Valjevo 2, Zaječar 2, Banja Koviljača, Belanovica, Kragujevac, Leskovac, Niš, Novi Beograd, Peć, Slankamen i Titovo Užice po jedan.

Osim toga su dva pretplatnika u Skoplju, jedan u Bitolju, a u Nikšiću (Crna Gora) 4 pretplatnika. »Naše planine« u inozemstvu dobiva 19 pretplatnika.

